

Г. Сотиров

УБИЙСТВОТО НА ЮСТИНИАНОВАТА САМОЛИЧНОСТ

LYNN
1974

Съдържание**Предговор****Въведение**

1. Откриването на житието на Юстиниан *Justiniani Vita*
2. Критиката на житието от Джеймс Брайс
3. Въпросът за надеждността
  - a Свидетелските показания
  - b В търсене на фактите

Първа част

4. Предполагаемите грешки на епископ Марнавич
  - a Славяноезичните готи
  - b Митът за славянското нахлуване
  - c Славянската писменост по юстинианово време

Втора част

5. Методология и Джеймс Брайс
  - a *Anecdota* на Прокопий
  - b Фамилия Марнавчик през 14 век
  - c Комес Марцелин и Селимир
  - d И все пак един Теофил
  - e Предполагаемото измислено родословие на Иван Томко Марнавич

Трета част

6. Новите данни

Заклучения**Приложения**

1. Житието на Юстиниан
2. Красноречието на пропуските
3. Кратки бележки върху тракийската ономастика
4. Гети и готи
5. Краткият вандалски речник на Мавро Орбини
6. За славянската писменост преди девети век
7. Езикът на Авксентий – ученик на Улфила
8. Надписът за Одоначер в Залцбург
9. Юстиниан и Енциклопедия Британика
10. Бележка за сборника манускрипти, съдържащ *Justiniani Vita*
11. Бележки за църквата "Света София" в София
12. Виждал ли е Алемани славянския текст в *Justiniani Vita*?

Епилог**Бележки към текста**

ПРЕДГОВОР

Никой не знае дали планетата Земя някога ще стане единен и проспериращ свят или ще свърши своя живот като рояк астероиди, обикалящи Слънцето между Марс и Венера. Знаем обаче, че в една подобна ситуация – доколкото са допустими такива аналогии – през 527 г. сл. Хр. е постигнато обединение на римските, готските и вандалските държави, благодарение на политиката на Юстиниан и хората, които са го подкрепяли.

Величието на държавник като император Юстиниан закономерно е предизвиквало завист и враждебност. Било е неизбежно, че рано или късно един или друг от хората, които са били около него, ще се опитат да очернят или изопачат неговия образ. Такъв опит е направен от оратора Прокопий от Цезарея. Поради причини, които остават неясни, неговата язвителна творба *“Anecdota”*, написана с такава цел, остава векове наред забравена в мазето на една библиотека. Когато манускриптът ръкописът случайно е открит и публикуван от Алемани през 1623, атаките в него срещу Юстиниан и неговата съпруга се отличават с такива преувеличения и изопачавания, и с такова противоречие спрямо това, което Прокопий е писал на други места, че читателят може само да свие рамене в недоумение.

Юстиниановата самоличност бе убита успешно, ако не изтънчено, от Джеймс Брайс – професор по гражданско право, по-късно говорител на Камарата на общините, виконт и британски посланик във Вашингтон. Целта на тази малка книга е да обясни как точно бе извършено отвратителното деяние и как може да се възкреси юстиниановата самоличност.

ВЪВЕДЕНИЕ

I. В октомврийския брой на *“English Historical Review”* за година 1887 излиза една статия от Джеймс Брайс, озаглавена *“Житието на Юстиниан от Теофил”* *Life of Justinian by Theophilus*. От нейното публикуване са изминали осем десетилетия, но тази статия не е изгубила нищо от своето влияние, макар назидателното ѝ звучене днес да е различно от онова, което вероятно е искал авторът.

“За последното столетие и половина”, пише Брайс, “историците привикнаха да цитират като нещо достоверно няколко любопитни факти, свързани с император Юстиниан и неговата едва ли по-малко известна съпруга – императрица Теодора, споменати в житието на Юстиниан от някой си Теофил, описан като игумен и наставник на Юстиниан. Един от тези факти е славянският произход на юстиниановото семейство, една подробност, която е интересна сама по себе си, но също сочеща, че славянски племена са населявали горна Македония или западна Тракия още през или скоро след пети век – период, който е значително по-ранен от този, който иначе би трябвало да приемем.”

Това встъпление дава тон на цялата статия. По-нататък Брайс се опитва да докаже, че ако се абстрахираме от този Теофил, по славянскому Богомил, славянският произход на Юстиниан може да се приеме за измислица. Разбира се авторът на тази измислица трябва бъде заклеймен като еуфоричен мечтател или нечестен историк. Брайс не се колебае да посочи, че за Теофил, който вероятно е написал житието на Юстиниан, “не се знае нищо, освен едно кратко позоваване от несъмнено образования автор, който го цитира и когото всички по-късни историци, изглежда, са последвали като достатъчен гарант за правдоподобността и стойността на този Теофил”.

Въпросният “образован автор”, пояснява Брайс, е Николас Алемани от Ватиканската библиотека I. Но, макар и образован, Алемани като че ли е бил заблуден от човек на име Иван Томко Марнавич, станал по-късно епископ в Босна.

2. Статията на Брайс, в която уж е обяснено как образованият Алемани е бил подведен, успява да впечатли научната общественост. В периодичното списание "Византийски временник" от година 1894 добре известният руски историк Александър А. Василев обявява, че загадката със славянския произход на Юстиниан най-сетне е обяснена. Василев пише, позовавайки се на откритията на Брайс, че източникът, заради който много учени са си съставили мнението, "не е нищо повече от измислица от началото на седемнадесети век" 2. Същият извод, почти дума по дума, намираме и подписан от Ив. Гревс в т. 81 от руския "Энциклопедический Словарь" в изданието от преди 1914-та. За да не остане по-назад, Карл Крумбахер заменя думата "измислица" с думата "фалшификация". В своя сборник, озаглавен "Geschichte der Byzantinischen Literatur" 1897 той нарича славянския произход на Юстиниан eine im slavophilen Sinne unternommene Falschung т.1, стр. 237. Най-сетне Чарлс Дийл в увода на своя масивен труд "Justinien et la civilisation byzantine" 1901 пише, че житието на Юстиниан е просто един любопитен сборник от славянски легенди, но без историческа стойност.

Това са крайни съждения, на които никой не се е осмелил да се противопостави, като разгледа аргументите на Брайс под лупа. Крайно време е това да бъде сторено, въпреки че увеличената картина под лупата може да не се окаже от най-прекрасните 3.

1. ОТКРИВАНЕТО НА ЖИТИЕТО НА ЮСТИНИАН

(JUSTINIANI VITA)

3. Събитието, което подтиква Джеймс Брайс да напише своята статия, е едно откритие, което той прави през 1883, докато е на посещение в Рим. В замъка Барберини той намира латински манускрипт, състоящ се от около 775 думи, озаглавен "Justiniani Vita", написан на хартия с размери кварто и съхраняван заедно с други ръкописи в малка кутия с размери 27x20 см.

Към житието били приложени допълнителни бележки със същия почерк, възлизаци на около 450 думи. Брайс е преписал целия текст и го публикува като част от своята статия виж приложение I. За последното сме му благодарни. В това житие ние откриваме единственото налично описание на ранния живот на Юстиниан, една история, която е по-ясна и убедителна от всичко известно досега 4.

4. Житието започва с информирането на читателя, че пред него е резюме на латински, съставено на основата на по-подробна биография, написана с илирийски букви на илирийски език, която се съхранява в манастирска библиотека Basilian Monastery на планината Атон. Знаем, че под "илирийски" авторът е имал предвид буквите от кирилицата, а под "илирийски език" – славянски език 5.

По-нататък научаваме, че изчерпателният славянски оригинал е обхващал първите 30 години от юстиниановото imperium и че е написан от Богомил – учител на Юстиниан в младежките му години. Името Богомил е обяснено в житието – на латински означава Deo carus на гръцки Theophilus – бел.авт. Някога този Богомил бил назначен за епископ на Сердика и станал известен на римляните и гърците под името Домнио Domnio .

5. Според манускрипта, рожденото име на Юстиниан е Управда. Роден е в Призрен, Македония. Баща му, който извеждал своя произход от рода на Константин Велики, се казвал Исток. Името на майка му е посочено като Бигленица, а на латински като Albula. Тя била сестра на император Юстин, който привлякъл младия Юстиниан към имперския трон. Бащата на Юстиниан имал сестра на име Лада, която се омъжила за Селимир, славянски принц. Тя и Селимир имали няколко синове, един от които се казвал Речирад. Този Речирад станал съюзник на българите, което не се понавило

на Юстин и Юстиниан. Сред другите подробности, споменати в ръкописа от Барберини, се откроява следното:

- a. Още преди да навърши 20 години Юстиниан убива при дуел братовчед си Речирад, но бива ранен и е изпратен в Константинопол за лечение.
- b. По-късно Юстиниан е изпратен като заложник на крал Теодорик в Италия от чичо си Юстин.
- c. Когато Юстиниан става император, той построява в чест на своя учител Богомил една църква в Сердика, която нарича "Света София".
- d. Богомил, наричан още Теофил, наричан още Домнио, бил погребан в тази църква.
- e. Човекът, който написал този латински манускрипт, основаващ се на славянския първоизточник, се нарича Иван Томко Марнавич на латински *Marnavitus*, на хърватски *Marnavić* – бел.авт.

II. КРИТИКАТА НА ЖИТИЕТО ОТ ДЖЕЙМС БРАЙС

6. Твърди се, че Алемани е приемал правдивостта на житието, което заформя темата в статията на Брайс; тоест как Алемани е подтикнат да вярва в славянския произход на Юстиниан. Самият Брайс не споделя тази вяра. Той счита, че *Vita Justiniani* не заслужава никакво доверие. Не е лесна задача да се категоризират основанията за този скептицизъм.

Статията на Брайс е на 26 стр. и половина със ситен печатарски шрифт. От тях 6 страници и половина са с пръснати цитати от различни източници. Място, отговарящо на над 4 страници, се заема от библиографични и обяснителни бележки. Създава се цялостното впечатление за пъстра смесица от факти, мнения и недвусмислени намеци, плюс някои повторения и нелогични умозаключения. За да може читателят да придобие представа, в следващите пет параграфа ще предложим няколко извадки от статията, сбита версия на откритията на Брайс и някои наши забележки. След това ще обърнем внимание на фундаменталните изявления на Брайс и ще проверим тяхната валидност както от общоприетата гледна точка, така и в светлината на новите данни.

7. Според Брайс, босненският епископ бил "автор на родословия с фантазьорски или мошенически наклонности, който е толкова невеж за историята и етнологията, че твърди за готите – визиготите в Испания, а също и за остроготите – че са говорили на език като на сръбските славяни" 6. Само в това изречение имаме двойно обвинение. Първо ни се казва, че Марнавич пише лъжи – какъв е авторът на родословия с мошенически наклонности, ако не лъжец? Второ, казва ни се, че Марнавич греши като отъждествява сръбския език с този на визиготите. Напълно убеден, че Марнавич е лъжец, при това от невежите, Брайс е затруднен да реши колко може да се вярва на твърдението на Марнавич относно оригиналното житие 7.

"Твърде вероятно е", пише Брайс, "и в съзвучие с това, което знаем за други литературни фалшификации, Марнавич просто сам да е написал този славянски оригинал в манастира на планината Атон, за да си осигури правдоподобен исторически източник за своите легендарни приказки" 8. Малко по-нататък той добавя: "Но от самия му текст ми се струва, че нещата са малко по-различни и подкрепят становището, че Марнавич е вярвал в съществуването на някакъв оригинал, който той е ползвал като източник, но все пак твърде свободно." 9 Брайс прави сериозна отстъпка: не вижда мотив от страна на Марнавич да фалшифицира житието с цел печалба или по друга причина. От друга страна обаче, както сочи следният цитат, той мисли, че Марнавич може да е съставил житието за

развлечение: "Възможно е, разбира се, макар и малко вероятно, Марнавич просто да е съставил небивалица, като е обединил в едно цяло няколко сведения от различни източници, които е припознал като един оригинал и го е локализирал на планината Атон." 10

8. И така, от нас се иска да повярваме, че Марнавич е бил лъжлив писател без мотиви, който твърди, че е виждал славянска биография на Юстиниан, която в действителност не съществува. Казва ни се, че Марнавич греша като приема за вярно, че готите визиготите в Испания са говорили славянски диалект, че славянско население е съществувало още през пети век от нашата ера в Тракия и Македония, че тези славяни са имали своя писменост.

С думите на Брайс това звучи така: "По времето на предполагаемия Богомил... някакво количество славяни може вече да са населявали земите на империята, в северна Македония и Тракия. Те обаче ще да са били в състояние на голяма примитивност, а езикът им не е бил сведен до писмена форма и векове по-късно. Голямата миграция, която е славянизирала страните на изток от Адриатика, е през първата половина на седми век; няма никакви сведения за славянски поселения в Призрен или Охрид или Ускиуб Скопие – бел.авт. толкова рано, като края на пети век." 11

За да ни убеди още повече, Брайс после обяснява, че оригиналната биография на Юстиниан не може да е писана по времето на предполагаемия Богомил, защото се твърдяло, че е писана със славянски букви, а те били измислени поне три века след времето на Юстиниан. Също така не било възможно съвременник на Юстиниан да ползва славянски език за литературни цели:

"Ако някога изобщо е имало житие на Юстиниан, писано по негово време от свещеник, то трябвало да е било съчинено на гръцки или латински, а славянската книга, претендираща да го съдържа житието, може да е само превод от един от тези класически езици, направен много по-късно." 12

Колкото до имената Управда и Исток, Брайс признава, че те не са измислени от Марнавич. "Те са взети от по-ранен източник", коментира той, "но всеки такъв източник е явно легендарен и без историческа стойност. Няма каквото и да било основание да се приема приписваният на Юстиниан славянски произход." 13

9. Казвайки тези неща и други подобни, Брайс пристъпва към обобщаване на онова, което той счита за свои открития, а именно:

i) Ръкописът от Барберини е житието, което Алемани приписва на "Теофил, учител на Юстиниан" и което по-късни автори са цитирали от него.

ii) Ръкописът от Барберини очевидно е извлечение от оригинал.

iii) Ръкописът от Барберини е написан от Марнавич.

iv) Съществуването на оригинала на планината Атон не може да се потвърди.

v) Няма нищо, което да сочи, че някога е живял учител на Юстиниан или епископ на Сердика, който да се е казал Богомил или Теофил. Идентифицирането на такава личност с историческия Домнио е своеволно и без основания. Още по-малко имаме основание да приемаме, че това съчинение е писано на планината Атон, както и че авторът е съвременник на Юстиниан.

vi) Ако допуснем, че има оригинал на *Vita Justiniani* на Атон, той не може да е писан по-рано от четиринайсти век.

vii) Легендите в житието може и да са по-стари, но колко по-стари, не може да се

каже.

viii) Нито едно от твърденията в ръкописа не може да се потвърди от истински авторитет за исторически факт. Дори предположенията, основаващи се от дълго време върху вярата в цитатите на Алемани, че истинското име на Юстиниан е Управда и че е от славянски род, сега трябва да се считат за неоснователни. Има вероятност неговите роднини да са траки, а не славяни.

10. Читателят ще забележи, че в последното изречение Брайс говори за "вероятност" юстиниановото семейство да е от траки, а не славяни. Така Брайс намеква, че траките не са славяни, без да казва на своите читатели каква разлика вижда между двете. Неговата фразеология е нарочно премерена. Той допуска възможността, макар и малка, Юстиниан да е от славянско потекло, тъй като говори за вероятности. За него няма значение, че навсякъде преди това заявява, че "няма никакви основания да се приемат твърденията за славянски произход на Юстиниан". Той не се замисля, че там, където "няма никакви основания", не може да става въпрос за "вероятност". Но Брайс прави нещо по-грозно от това да си противоречи.

Като професор по гражданско право, той е знаел, че човек без национална идентичност не е никаква личност. И той убива юстиниановата самоличност, като настоява, че императорът може да е бил някакъв тракиец, надявайки се, че мнозина не знаят какво значи това и никой няма да се осмели да попита. Нашето изследване ще е съсредоточено върху точно това деяние.

11. Междувременно, внимателният читател, който е вникнал в осемте "открития", не може да не е забелязал колко упорито Джеймс Брайс се опитва да измъкне последователни аргументи само от внимателния подбор на думите си. Разгледана отблизо, всяка от горните точки се оказва безсмислена или ирелевантна.

i) Житието може наистина да е единственият оцелял документ, касаещ тази тема. Въпросът не е дали е единствено или има други като него. Въпросът е дали е достоверно.

ii) и iii)) Че житието е съкратена версия на по-подробен първоизточник, не е откритие на Брайс, след като самият Марнавич казва, че той и никой друг е написал резюмето.

iv)) Няма нужда "да се потвърждава" каквото и да било за съществуването на първообраз на *Vita Justiniani* на планината Атон. Имаме категоричното уверение на Марнавич, че славянското житие е съществувало. Единственият въпрос е дали Марнавич е казал истината.

v)) Същото важи и за съществуването на Теофил Богомил. Марнавич идентифицира този човек с Домнио, който е историческа личност. Отново въпросът е дали можем или не можем да се доверим на тази идентификация.

vi)) Оригиналното житие, ако въобще е съществувало, според Брайс не можело да е по-старо от четиринайсти век. Брайс не предлага никакви доказателства в подкрепа на думите си.

vii)) Легендите в житието може и да са по-стари, казва Брайс, но колко по-стари, не е възможно да се каже. Марнавич не прави референции към легенди, а цитира факти, като подкрепя тези факти с подробности за дати и конкретни места. Скептицизмът на Брайс за автентичността на житието е основната причина да говори за легенди.

viii)) Този подпараграф е представителен за цялостния начин на мислене на Брайс. Той иска от нас да приемем за "истински авторитети" в областта на историята само

авторитетите, които са получили неговото лично одобрение. Също така Брайс иска да обявим за неоснователни цитатите на Алемани от житието, въпреки факта, че Алемани е познавал лично Марнавич и е бил в по-добра позиция да прецени неговата надеждност, отколкото е могъл да го стори Брайс 250 години по-късно, и въпреки възможността Алемани да е имал на разположение други данни, потвърждаващи житието. И накрая, откритието на Брайс, че Юстиниан е от тракийско потекло не е откритие изобщо, а многократно засвидетелстван факт.

С това обаче съвсем не приключваме дискусията, тя тепърва започва.

III . ВЪПРОСЪТ ЗА НАДЕЖДНОСТТА

12. Всички аргументи на Брайс, целящи да убедят читателите, че не трябва да обръщат внимание на житието, могат да се обобщят в две подточки:

i) Марнавич не е надежден автор

ii) грешки, които Марнавич уж е направил

Брайс започва като обещава доказателства, че Теофил Богомил никога не е съществувал, а ако е съществувал, не е могъл да напише оригиналната биография на Юстиниан, заради което на житието не трябвало да се обръща внимание. Набрал набързо обороти, той внезапно обръща доводите си и ни казва, че на Марнавич не може да се вярва, следователно Теофил Богомил не може да е съществувал и написал житието. За такава логика някои студенти ги късат на изпитите в гимназията. Преди да продължим обаче нека видим защо правдоподобността на Марнавич има такъв нисък рейтинг.

13. Трябва да е ясно, че слаба надеждност в този контекст означава склонността, вменена на Марнавич, да казва умишлено неща, за които е знаел, че са неистини. В случаите, в които се предполага, че Марнавич е сгрешил, без да осъзнава грешката си, Брайс оттегля обвиненията си за нечестност, като засилва тези за невежество и заблуждения. В какво се изразява първото обвинение? Има няколко типа литературни измами. Фалшивите писма на Платон до Филип II Македонски, например, най-вероятно са съставени от хора, които са очаквали материални облаги от измамата. Има случаи, в които фалшификации се извършват за привличане на общественото внимание. Автор, който желае да обърнат внимание на някоя негова идея, може да припише тази идея на знаменитост, която вече не е между живите. След като новата идея почне да придобива известност, авторът обикновено е извънредно щастлив да признае авторството си.

Ситуацията е доста по-различна когато говорим за фалшификация на исторически документи. Тогава потенциалният фалшификатор трябва първо да се увери, че не си противоречи. Той трябва да е особено внимателен и да не противоречи на някое лесно достъпно автентично сведение, тъй като измамата лесно ще бъде разкрита. Потенциалният фалшификатор трябва да има основания да мисли, че няма да изскочи ненадейно свидетелство, което да го инкриминира преди да е постигнал целите на злодеянието си. Разполагаме с наскорошен пример за изникването на такова свидетелство.

Менандър, известен тракийски драматург, който е живял в Атина и е писал на гръцки, е починал три века преди нашата ера. Считаше се, че от неговите сто и няколко комедии нито една не е достигнала до наши дни в своята цялост. Неочаквано през 1958 се появи един папирус в Женева, Швейцария, съдържащ цялата "Dyscolos" – комедия, от която бяха запазени само фрагменти дотогава. Как точно е направено откритието, не бе обяснено задоволително, но автентичността на ръкописа е извън съмнение.

Ако някой преди 1958 се бе опитал да пусне на пазара фалшификация на "Dyscolos", той щеше да бъде уличен. Фалшификаторите по правило са повече от посредствени хора – както по интелект, така и по умения - и биха се изкушили да действат, само ако опасността от издънка граничи с нулата.

Няма никаква причина да мислим, че Марнавич не е бил наясно с тези неща. Той често е работил със стари ръкописи. Той лично е изкарал наяве един ценен оцветен манускрипт, "Манасиевата хроника". Не може да не е бил запознат с това, колко лесно се изобличава фалшификатор при внезапната появата на доскоро неизвестен материал.

A) свидетелските показания

14. Така стоят нещата и все пак Брайс иска да му повярваме, че Марнавич е бил лъжлив писател. Как обвинителят доказва нападките си? Вика си свидетел: Константин Йосиф Иречек. Отговаряйки на запитване от Брайс, Иречек пише, че на Марнавич не може да се има доверие, а Брайс приема съвета. Как обаче Иречек доказва, че Марнавич не заслужава доверие? Никак.

Той просто е чел статия, в която се подхвърлят намеци за надеждността на Марнавич като автор, без да има посочени доказателства, че последният някога е фалшифицирал документи. Иречек обаче се е хванал на намеците, въобразил си е още малко и е заразил Брайс със съмненията си.

15. За известен учен като Иречек подобна постъпка си е направо гаф, при това не първата. В своята книга "Geschichte der Bulgaren" 14 Иречек казва, че южният дял на Стара планина, близо до Черно море, се наричал Vodo-Balkan или Mateyska Planina стр. 11. Това обаче не е вярно. Истинското име е Sakar Balkan на турски "суха безплодна планина". Северният дял Иречек отново погрешно нарича Kucuk Balkan, вместо Chatal Balkan вилообразна планина. Цялата Стара планина, според него, била наречена от турците Chodza Balkan. Това е погрешно в три аспекта. На първо място, на турски цялата планина се нарича просто Балкан. На второ място, името Kodza Balkan означаващо Голяма планина се отнася само за централния дял. И трето, правилното изписване е Kodza, а не Chodza, тъй като последното има значение на мюсюлмански свещеник.

Изниква въпросът: Ако Иречек може толкова да се бърка по отношение на големите планини, колко може да греши когато става дума за оценяването на личността, мъдростта и познанията на Иван Томко Марнавич, който вече е бил починал от повече от две столетия?

Иречек издава своята "Geschichte der Bulgaren" на 22-годишна възраст. Падал си е импулсивно хлапе и, като такова, особено податливо на грешки. Всичко, което е писал, трябва винаги да се проверява. Джеймс Брайс не е взел тази предпазна мярка.

16. Статията, която е чел Иречек и която му е изградила мнението, че на Марнавич не трябва да се вярва, е написана от Армин Павич 15. Все пак Павич само изразява скептицизма си относно определени документи, които не е виждал, но Марнавич твърди, че е намерил и на тяхна основа е написал своето родословие. За документи, с които не разполагаме, хората могат да мислят каквото си пожелаят. Едни могат да изберат да вярват, че тези документи никога не са съществували и че не доказват сведенията, с които се свързват. Други могат да изберат да вярват, че документите са изгубени и че биха могли да бъдат намерени един ден, или пък че са безвъзвратно унищожени.

Същественото, което ни интересува в случая, е, че нито Брайс, нито Иречек, нито Павич, успяват да хванат Марнавич в противоречие или в опит да прокара очевидна неистина. От статията на Павич си личи, че той на свой ред е бил повлиян от друг прочут автор, а именно Алберто Фортис.

Фортис обвинява Марнавич, че е присвоил и публикувал под свое име ръкопис на покойния епископ Антонио Веранцио известен още като *Anton Vrancic*.

17. И така, подозрението върху Марнавич е изтъкано от възможно най-слабите конци. Брайс ни казва, че Марнавич е фалшификатор, защото Иречек така му бил казал. Иречек мислел така, защото Павич го намекнал. А Павич го предположил, защото Алберто Фортис смятал така. Каква валидност може да има такава поредица от сапунени мехури?

Кой е Алберто Фортис? От *“Biographie universelle ancienne et moderne”* на Michaud научаваме, че той е роден във Виена през 1740. Бил много старателен, със солидни възгледи, се изброява в *“Biographie”*, имал развитено въображение и си падал ерудит. Онези, които не го обичали, го имали за склонен към прибързани постъпки и нелюбезен. Той напуснал Августинския орден и станал нещо като странстващ философ. Според *“Biographie”*, е “трудно да се изброят темите на този писател, чиято мисъл прехвърча от един въпрос към друг...”.

Фортис прекарал по-голямата част от живота си във Венеция, където създавал впечатление на фустогонец. През 1801 е назначен за началник на Болонската библиотека. Той остава там до смъртта си през 1805.

Виждаме, че Фортис е роден повече от столетие след смъртта на Марнавич. Не знаем дали е посещавал Рим и ако го е правил, кога, за колко дълго и по каква причина. В онези дни не е имало голяма любов между Венеция и Рим. Във Венеция е била популярна поговорката: Първо венецианци, после християни. *Siamo Veneziani, Poi Christiani*.

Марнавич е бил римски гражданин и храненик на йезуитите. Той е живял известно време във Венеция, след като завършил първия етап от своята кариера, но въпреки това, венецианците се възпротивили на повишението му в духовната йерархия. Фортис е бил венецианец. За него вероятно е било достатъчно да чуе, че ръкопис на Веранцио е в обсега на Марнавич, за да почне да го подозира в кражба.

Както и да е, защо Веранцио 1504-1573 не е публикувал своята собствена книга?

Коя е причината да остави единадесет непубликувани ръкописи след смъртта си?

Дали не е защото някога е бил в двора на Хенри VIII от Англия 1535 или пък защото е познавал Еразм и Меланхтон – все връзки, които са могли да имат забавящ ефект за получаването на *imprimatur* лат.: разрешение за печатане, одобрение – бел.пр. от Рим? Вярно е, че Веранцио го назначават за кардинал, но това се е случило броени дни преди смъртта му, когато вече не е бил в състояние да направи каквито и да било добрини или злини! Как да сме сигурни, че книгата му е щяла да види бял свят в смутните времена на Трийсетгодишната война, ако Марнавич не се е поинтересувал от нея? Какво може да ни убеди, че Марнавич не е намерил за необходимо да цензурира неудобните пасажии от текста и да замени името на автора със своето, за да получи необходимото разрешение да публикува книгата на Веранцио?

18. Иречек твърди, че Марнавич е изфабрикувал родословието си на базата на фалшиви документи. Джеймс Брайс е бил в изгодна позиция да провери дали това наистина е било така. Родословието се разпростира в големи детайли на 56-странична книга ин кварто, озаглавена *“Indicia Vetustatis et Nobilitatis Familia Marciae”* и публикувана от печатница на Ватикана през 1632. Брайс е познавал тази книга или е знаел за нея, след като я е споменал сред други издания на Марнавич, описани в бележка 17 към статията му в *“English Historical Review”*. Той е могъл да прочете тази книга и да каже на читателите си становището си относно нейното съдържание. Както ще се уверим, съдържанието на *“Indicia Vetustatis”* е показателно. Ако Брайс беше прочел тази книга, може би щеше да мисли другояче за надеждността на Марнавич. Брайс обаче не говори нищо за *“Indicia Vetustatis”* и очевидно намира за по-удобно да повтаря и перифразира казаното от Иречек в подкрепа на неговата теза. Покрай обединените злобни нападки, отправени от Брайс и неговите предшественици и съмишленици, целящи да се хвърли съмнение върху Марнавич,

се изплъзва основното в случая: то е, че предполагаемото измислено родословие на босненския епископ няма абсолютно нищо общо с житието на Юстиниан. Никой от тях, изглежда, не забелязва, че дори да можеше да се докаже, че Марнавич е съставил родословието си на базата на фалшиви документи, това само би доказало, че той е бил способен да извърши фалшификация, което отново не доказва, че непременно е подправил и "Vita Justiniani". Понякога и опитните лъжци, ако изобщо можем да причислим към тях Марнавич, могат да казват истината.

"Видях житието", казва Марнавич. "Не вярвам", казва Брайс.

На кого да вярваме ние? Само за да угодим на Джеймс Брайс, ние не бихме заявили, че Юстиниан никога не е имал учител, че неговото име не може да е било Богомил Теофил, че този Богомил не може да е написал биографията на Юстиниан, че каквото е написал не може да е вярно и че такъв ръкопис не може да е съхраняван на планината Атон – една славянска земя отвсякъде! Въпросът с надеждността на Марнавич добре е повдигнат от Брайс, Иречек, Павич и Фортис, но те не му дават убедителен отговор.

в) В търсене на фактите

19. Брайс приема, че ръкописът от Барберини не е бил предназначен за публикуване. Така е, само един поглед върху житието е достатъчен да ни убеди, че Марнавич не е написал латинското резюме за широка публика и че не го е сътворил за лично удоволствие. Ако не беше така, той не би имал причина да ограничи биографията до първите 30 години на юстиниановото imperium. Все пак има достатъчно други важни моменти, които можеха да се споменат, като края на войните и смъртта на императрица Теодора. Нещо повече, щеше да е много по-лесно за него да си напише историята в един последователен текст.

Вместо това, той си прави труда да пише резюме, като изрично го определя като такова. После добавя собствените си пояснения, подчертавайки, че са негови. Марнавич очевидно е разполагал и с други източници, а не само с оригиналното славянско житие. Например Теофил Богомил, който в своята книга е описал живота на Юстиниан, доколкото му е било възможно, вероятно е починал много години преди смъртта на Юстиниан. Богомил със сигурност не е могъл да каже в житието, че собственото му тяло е погребано в църквата "Света София" в Сердика. Нито пък Богомил е можел да опише ковчега, в който са положили собственото му тяло. Всичко това обаче е информация, която се предоставя от Марнавич и която той явно е намерил в други източници, които днес не съществуват. Добавената информация към латинското резюме е била за допълнителна помощ на получателя на това резюме. Кой е бил този получател?

Брайс ни казва, че в долната част на последната страница от манускрипта има думи, написани с различен почерк от този на останалия текст:

AD PROCOPIUM ALEMANNUS . F.9

а малко по-долу

MISSUM AB URBE .

Както ще видим приложения 10 и 12, тези думи сочат към възможно обяснение, което Брайс можеше да потвърди, ако се беше сетил за него. А именно, че Alemannus Алемани, който е открил "Anecdota" на Прокопий, вероятно също така е притежавал и оригиналния славянски ръкопис на житието, или негов препис, който е разбирал само повърхностно. Затова е била и молбата към Марнавич да му изготви резюме на книгата на латински. Ако това е било така, Марнавич сигурно е забелязал няколко места, които са могли да объркат незапознатия със славянската история читател. Затова е добавил необходимите пояснения.

Брайс обаче не си е направил труда да издири книгите, оставени от Алемани, или поне да потърси къде са отнесени след смъртта на Алемани.

20. Вместо това, той е побързал да провери някои други факти, споменати в житието или свързани с него. Той е научил, че през 1603 година Марнавич е написал книга, озаглавена "De Caesaribus Illiricis", за която се предполага, че е съдържала ценна информация 16. И така, когато той посетил Рагуза – защо точно Рагуза? – Брайс разпитал за тази книга, която не можела да се намери на друго място. Казали му, че творбата вероятно е изпратена в Будапеща 17. Брайс го приел за задоволителен отговор, макар че е можел да научи, че по същото време Josip Gelcic от Рагуза е разпространил известие, че притежава ръкописа.

Също така Брайс никъде не допуска възможното изчезване на книги през жестокия период на кръвопролития и палежи 1618-1648, когато само в град Градец, според твърденията, цели 20 хиляди еретически книги са били унищожени. виж приложение 2

21. Библиографията на Марнавич включва поне 15 различни литературни произведения на латински, италиански и хърватски. Днес 1971 човек трябва да претършува всички библиотеки на Европа и Америка, за да се добие с неколцина от заглавията от списъка. Те не са били по-лесни за откриване и преди 80 години. Брайс не се е запитал защо толкова много книги на епископ и почетен гражданин на Рим са станали почти неоткриваеми и защо гробът на Марнавич не е известен. И най-малкият опит да се установи какво се е случило с тези книги щеше да е от голяма полза!

Според Иван Кукульевич 18 – хърватски учен от деветнайсти век – в библиотеката на Рицарите на Малта е имало манускрипт на Марнавич, озаглавен "Discorso sopra il Priorato della Wrana del Ordine Gerosolomitano".

Наскоро направих запитване към въпросната библиотека в Рим. Отговорът от 3 юли 1971 гласи следното:

NOUS AVONS LE REGRET DE VOUS INFORMER QUE NOTRE BIBLIOTHEQUE NE POSSEDE AUCUN OUVRAGE DE IVAN TOMKO MARNAVICH (MARNAVITIUS) ET QUE NOUS SOMMES (SIC) PAS A MEME DE VOUS DONNER DES RENSEIGNEMENTS A CE SUJET.

Съжالياваме, че трябва да ви информираме, че нашата библиотека не притежава никакви книги на Иван Томко Марнавич Марнавитий и че не можем да ви предложим никаква информация по темата.

И така, книга, която Кукульевич ни казва, че е била там, е изчезнала. Неспособността на Рицарите на Малта да предложат книги на Марнавич е, меко казано, озадачаваща. Те трябва да са притежавали поне една книга, а именно "Indicia Vetustatis", която авторът е посветил на своя братовчед Фаркас Лупус – член на ордена. Нещо повече. Фердо Шишич ни казва 1901, че самият Марнавич е станал рицар на Малта през 1632. По едно или друго време тази книга е била в библиотеката на ордена. Къде е сега?

Може би никога няма да научим кога и как книги като "Indicia Vetustatis" изчезват от полиците, на които някога са стояли. Във всеки случай тяхното необяснимо и срамно изпаряване трябва да ни подсказва, че и други книги, като източниците на Марнавич, може също да са изчезнали. Вместо да спре и да се замисли над тези неща, Брайс вика на помощ още един експерт – сър Артър Еванс в Македония.

22. По молба на Брайс сър Артър Еванс посещава Атон, но не открива и следа от Vita Justiniani. Не се споменава кога, къде и колко усърдно сър Артър Еванс е търсил ръкописа. Всъщност, дори нямаме доказателства, че е изобщо го е търсил. Знаем само, че на Брайс така му е казано. Подлата ни забележка не е без основание. Това, което Леонард Палмър разкрива в наскорошна книга 19 определено разклаща вярата ни в работните навици и усърдността на сър Артър Еванс. Може би той просто е надникнал в библиотеката на манастир в Атон. Може да е търсил в

погрешния манастир. Може да е говорил с погрешните хора. Може и да е бил подведен умишлено. Във всеки случай, точно тогава по-голяма грижа на Еванс със сигурност са били бъдещите му разкопки в Крит, отколкото славянските ръкописи в Македония.

Колкото и старание да е положил Еванс в издирването, неспособността му да намери даден ръкопис определено не доказва, че Марнавич не го е виждал или че копие от него не е било налично сред книгите на Алемани. виж приложение 12.

23. Брайс е правил и друга справка при Н.Р. О'Конър, британски представител в София, от когото е поискал да провери по кое време е построена църквата "Света София". Следното е извадка от доклада, който е изпратил О'Конър:

Руините на старата катедрала Св. София са върху тези на по-малка църква, носила същото име, за която се твърди, че е била построена през шести век от Юстиниан. Местните предания потвърждават тези исторически данни и добавят, че след като жената на Юстиниан получила облекчение при идването си за лечение в Сердика, императорът издигнал въпросната църква.²⁰

Докладът на О'Конър е в унисон с това, което знаем за двата века и половина, които последват пренасянето на имперската столица от Рим в Константинопол. Този период се свързва със засилено строене на църкви в югоизточна Европа. Църквата "Свети Георги", която стои до днес в сърцевината на модерна София, е датирана към четвърти век. Руините на старата църква в Несебър на Черно море са датирани към пети век. От шести век е църквата на Джанавар тепе край Варна. Южно от Пловдив, край село Перушица, се натъкваме на впечатляващите останки от Червената църква, построена през шести век или по-рано.

Защо Юстиниан да не е построил църквата в София, както пише О'Конър? София, която тогава се е казвала Сердика, е била знаменит град. Твърди се, че Константин повече от веднъж е възкликвал: "Serdica mea Roma est!" Също така София е прочута с минералните си извори, които ежегодно привличат хиляди хора, търсеци облекчение на своите болести. Императрица Теодора вероятно е сторила същото. Брайс цитира доклада на О'Конър дословно, след което го забравя. Без никакво двоумение той се присъединява към мнението на Иречек, че църквата "Света София" е построена през единадесети век, за което Иречек отново греши, както ще видим по-нататък.

24. Едно престъплението не престава да бъде такова, само защото доказателствата за него са унищожени. Един исторически факт не престава да бъде такъв, само защото писмените свидетелства за него вече не могат да се намерят. Би било софистика да се спори, че Джеймс Брайс никога не е съществувал, защото никой не може да докаже, че е заченат. Нямаме право да наричаме Иван Кукулевич лъжлив писател, защото е видял в библиотеката на Малтийските рицари една книга, която вече не е там. Никой не може да нарича Марнавич фалшификатор, само защото ръкописът, който е видял в началото на седемнайсти век, днес не може да бъде издирен. Че Марнавич е говорил истината, се потвърждава от много факти, но и от следните две събития.

Към края на своя живот той открива българска версия на Манасиевата хроника от 14 век. Той моли кардинал Барберини за разрешение да публикува красивия манускрипт. Очевидно към действия не се е пристъпило достатъчно бързо. Марнавич умира, а ръкописът потъва в забрава, която трае до времето на Йосиф Асемани, който го публикува¹⁷⁵ години след първоначалното му откриване²¹. Ако и този ръкопис беше изчезнал междувременно, Брайс щеше да се помъчи да го открие, а след неуспеха на издирването щеше да има още една причина да не вярва на Марнавич.

Второто събитие засяга друг писател от седемнайсти век, Джакомо ди Пиетро

Лукари. Лукари твърди, че е виждал в България една хроника "diadario", в която Юстин и Юстиниан, и двамата, са наречени със славянското име Управда. 22 Юстиниан очевидно е умалително на Юстин – бел.авт.

Ако Лукари е можел да види такава книга в България, няма причина и Марнавич да не е можел да види друга подобна, да речем оригиналното житие, от което е направил резюмето на латински, съхранявано в библиотеката на Барберини. Брайс само упоменава изявлението на Лукари, без да го коментира или да ни занимава с надеждността на самия Лукари. виж приложение 3.

25. Както споменахме, Брайс не е успял да намери копие на "De Caesaribus Illiricis" в Рагуза, един факт, който той правдиво предава. Той обаче не казва нищо за периодичния "Bulletino di archeologia e storia dalmata" Spalato, 1880, No. 9, p. 132-135, в който ясно се посочва къде може да се намери копие на ръкописа "De Caesaribus Illiricis". Заглавието на въпросната статия е "Esemplare di un manoscritto di G. T. Marnavic Presso il Prof. G. Gelcich a Ragusa".

Сър Артър Еванс не е намерил първообраза на Vita Justiniani в Атон, но и самият Брайс не го потърсил сред книгата, оставени от Алемани. Търсенето в София обаче дава подкрепа на написаното от Марнавич в неговото резюме на оригиналното житие.

За пореден път оставаме без доказателства, че Марнавич си противоречи или е в противоречие на установен факт. Все още нямаме основание, върху което да обвиним Марнавич, че е измислил житието. Теофил, наставник на Юстиниан и автор на оригинала, не е доказано измислен персонаж. Обвиненията на Брайс са класически пример за *reductio ad ignorantiam* **, заради което дължи на читателите си *reductio ad absurdum* ***.

В бележка 110 към своя статия от 1901 Фердо Шишич казва, че *Bulletino* погрешно сочи годината като 1882. Според д-р Марин Тадин от Париж, Франция, оригиналът на *De Caesaribus* е в *Zemaljski Muzej*, Сараево. – б.авт.
невежество; извинение – б.пр.

ПЪРВА ЧАСТ

IV. ПРЕДПОЛАГАЕМИТЕ ГРЕШКИ НА ЕПИСКОП МАРНАВИЧ

26. Какви са грешките, за които Брайс и Иречек критикуват Марнавич? Трябва да ги видим и преценим. Възможно е босненският епископ да е сътворил такива сериозни фактологически грешки, че отхвърлянето на житието да е оправдано, но не защото вярваме, че е измислено от Марнавич, а заради неговата погрешност. Преди да пристъпим към преценката на тези специфични "грешки" можем основателно да се запитаме: кой от двамата, Марнавич или Брайс, е бил по-компетентен учен и по-малко склонен към грешки?

27. Иван Томко Марнавич е роден в Шибеник, тогава под венецианска власт, на 7 февруари 1580 година. Той е образован от йезуитите в Рим, където се присъединява към ордена на Барнабитите. През 1622 е назначен за архиепископ в Загреб; през 1631 става епископ на Босна. През същата година получава почетна грамота, с която е направен гражданин на Рим. По този случай е описан като доктор по теология, апостолска протонотария и упълномощен от папата реформатор на свещените книги на илирийски език. Босненският епископ е изпращан от папа Урбан VIII 1623-1644 на духовнически мисии. Излишно е да се упоменава, че е бил експерт в областта на славянската литература. Умира на 1 април 1637 година. Ако Павич е предположил правилно, Марнавич трябва да е бил погребан в църквата "Свети Йероним" в Рим, въпреки че за гроба му там не се знае нищо. От друга страна, Фердо Шишич мисли, че Марнавич вероятно е починал във Виена.

28. Колкото до Джеймс Брайс, той е роден през 1838 в Белфаст, северна Ирландия. Учил е в Глазгоу и Оксфорд. Следва право в Хайделберг, Германия. По-късно е избран в Камарата на общините, на която става говорител преди да се прехвърли в Камарата на лордовете като виконт. За шест години 1907-1913 е бил британски посланик във Вашингтон. Пътувал е в Южна Америка, Франция, Италия, Мала Азия и Южна Юфрика, и пише различни репортажи за пътуванията и наблюденията си. Никога не е посещавал планината Атон или друга славянска територия, освен град Рагуза. Признава, че не владее никакъв славянски език. Не е възможно да се определи кое го е накарало да мисли, че е компетентен да пише за ранната славянска история, ако не броим факта, че той открива ръкописа от Барберини при посещението си в Рим през 1883.

29. Като съпоставим двете кратки биографии, е основателно да мислим, че Марнавич е бил по-квалифициран и в по-добра позиция да се занимава с тема като житието на Юстиниан, отколкото виконт Брайс. Но компетентността не е достатъчна гаранция срещу грешки. Читателят има право да знае какви големи прегрешения се приписват на Марнавич от неговите критици. Ние вече ги споменахме в параграф 8. За улеснение ще ги повторим отново като подточки:

- i) Марнавич погрешно е мислил, че визиготите в Испания са говорили славянски език.
- ii) Според него, многобройни и многолюдни славянски общности са съществували на Балканския полуостров през шести век или по-рано, докато Брайс е "знаел", че полуостровът не е бил славянизиран преди седми век.
- iii) Твърдейки, че е виждал славянски ръкопис от шести век, а именно житието, Марнавич погрешно допуска, че през шести век славянските народи са имали писменост, докато Брайс е "знаел", че са нямали.

Всяка една от тези предполагаеми грешки заслужава внимателно разглеждане.

A) Славяноезичните готи

30. През юни на 251 г. н.е., както се вярва, римска войска попада на засада и е пометена в близост до град Абрит, недалеч от черноморския бряг. Император Деций и синът му, които са били пълководците, също загиват. Лактанций Lactantius ни разказва, че "варварите", които разбили римската армия, били карпите 23. Част от този народ счел за необходимо да прекоси Дунава и да се противопостави на римската власт, която Деций се опитал да наложи с катастрофални за него последици.

Същото събитие се описва от Йордан с малко по-различни термини. Както изглежда, Острогота, цар на готите, "предвождал триста хиляди въоръжени мъже, имайки за съюзници в тази война част от тайфалите и астрингите, а също три хиляди от карпите, един народ винаги готов за война и често враждебен към римляните" 24. Готите обсадили и превзели град Филипопол. Неспособни да удържат града, те предприели отстъпление назад, а на Деций му хрумнала фаталната идея да ги преследва и атакува. Ако приемем, че Лактанций е знаел какво говори, от неговия разказ можем да направим заключението, че карпите и готите са били съседи и че са сродни. Лактанций, разбира се, е знаел много добре какво пише. Като близък на Константин Велики и учител на най-големия му син Крисп, Лактанций несъмнено е имал достъп до имперските архиви. Когато казва карпи, той е имал предвид карпите или народът, който е живял при Карпатите, където по всяка вероятност са били домовете и на повечето готи. Част от карпите били избити през 3 век от Диоклетиан и Константин Хлор. Други били преселени в Панония. Но техните родственици готите

като цяло останали там, където били по-рано, оставяйки неизяснени въпроси за модерните историци.

31. Що за хора са били тези готи? Какви са били техните обичаи, тяхната религия, езикът им? Всички автори преди седемнайсти век са съгласни, че готите, гепидите и вандалите са различни клонове на един народ. В по-стари времена им викали с общото название гети. Поради причини, които са обяснени в приложение 4, от началото на трети век нататък името Готи започва да се налага за повечето от гетските народи. Обичаите на гетите са били известни на учените, които са могли да четат гръцки, тъй като Херодот ги описва в четвърта и пета книга на своята "История". Друг клон на този народ са даките, които са живеели по горното течение на Дунав. След походите на Траян в Трансилвания тези даки са станали добре познати на римляните и името им започнало да се дава и на родствениците им по-далеч на изток. Страбон ни казва, че даките и гетите говорят един и същ език, а Дио Касий *Dio Cassius* пише:

"Аз наричам тези хора даки, името, което ползват самите жители, а също и римляните, въпреки че знам, че някои гръцки писатели, правилно или не, ги наричат гети; онези гети, които аз лично познавам, живеят отвъд Хемус, по Истера Дунава – бел.авт." 25

Около век по-късно Павел Орозий *Paolo Orosius* написва своите седем книги срещу езичниците, в които описва просторните земи на север от Дунав. "На изток", казва той, "е Алания; в центъра е Дакия, където също е Готия; след това е Германия, където сугебите държат най-голямата част." 26 Някои от обитателите на тази Готия са въведени в християнската религия от епископ Улфила по времето на Константин Велики. Това предизвиква разединение между готите и гонения, затова християните са принудени да потърсят убежище на южния бряг на Дунав – в Мизия и Тракия. Именно тези са гоненията в Готия, които Свети Августин отбелязва в своята книга "Божия град". Той е чул за тях от християнски "братя, които тогава били момчета". 27 До самия край на дванайсти век тази Готия е била област на Русия. Творбата "Слово за похода на Игор", написана, както се вярва, скоро след 1185 година, не оставя никакво съмнение за мястото на картата, където е можела да се намери тази държава. Анонимният поет е написал:

"Белите готски моми запяха на брега на морето синьо; подрънквайки руско злато, те пееха..."

Морето там действително е било синьо, но неговото име е Черно море, а описаните брегове са тези между устието на Дунав и устието на Днепър.

32. Покръстените готи, които се заселили на юг от Дунав, останали там заедно до времето на император Зено, който ги подтикнал да заминат за Италия. И така, една част от тях, водена от Теодорик Федорик, син на Маламир, тръгнала по суша покрай Адриатическо море, стигнала Италия, където се установила във и покрай град Равена.

В средата на шести век потомците на тези готи били принудени да напуснат Италия и да се установят в Южна Галия и Испания. През всичкото това време готите запазили своя език – както тези, които са се преселили, така и онези, които останали на Балканите. Прокопий разказва как един ден битката се водила с редуващи се настъпления и отстъпления пред стените на Рим, а римляните и готите един след друг изпадали в дълбока яма, от която не могли да се измъкнат. За да се спасят, враговете се споразумели. Всеки от тях започнал да вика за помощ на своя език. Накрая някакви готи дошли до ямата и ги извадили, след което, както се били договорили, всички се завърнали при своята си група.

Знаем, че готите, които се заселили в Цариград Константинопол, са имали за дълго време собствени църкви, в които се е отслужвала литургия на готски език. Не може да има никакво съмнение, че тези готи, които са останали в пределите на праземите си или в Мизия, са продължили да говорят на езика на своите предци. Например

Беса – изтъкнат генерал в армията на Юстиниан – е владеел готския език. Той е бил “гот по произход, от онези, които някога живееха в Тракия и не биха последвали Теодорик, когато той отведе готския народ в Италия.” 29

33. Историята на вандалите почти преповтаря тази на готите, техните едноплеменници. Вандалите, казва Прокопий, “живеещи край Меотидското езеро Азовско море – бел.авт., бяха подгонени от глад и поеха към страната на германците, които сега се наричат франки, и реката Рейн...” 30 По-късно те поели към Испания под водачеството на Годигискъл с позволенията на Хонорий, император на Западната империя. Но не всички го сторили. “Когато първоначално вандалите бяха притиснати от глада и се канеха да напуснат бащините си земи, мнозина се възпротивиха и бяха оставени, тъй като нямаша желание да следват Годигискъл.” 31 И така, някои вандали също останали в родината си. Миграцията на запад на готи и вандали изглежда като това, което наистина е била – колонизация. Това би обяснило, например, защо четем, че готите “опустошили земите на германците, които сега франките владеят”, което станало още по времето на Сула – тоест през първи век пр. Хр.

Всеки, поел от Дунава към Испания, трябва да премине през “земята на германците”. Нищо чудно някъде тогава да е основан и град *Gotha* в Германия. Ще е още по-интересно да узнаем дали тези готи имат нещо общо с рутените, с които Юлий Цезар се сблъскал в Галия, тъй като с името Рутени са били известни украинците сред германците.

34. Тези факти – че готи, вандали и гепиди са били едноплеменни, че са говорили един език и че са основавали колонии в южна и западна Европа – никога не са описвани изчерпателно в оцелелите източници, въпреки че се споменават по такъв начин, че не оставят съмнение, че е било точно така. Ето например какво какво казва Никифор Калист:

“През онези дни няколко многобройни готски народи се разпростираха нашир и надлъж северно от Дунав. Сред тях четири бяха особено известни със своята справедливост: готите, визиготите, гепидите и вандалите. Те не можеха да бъдат различени едни от други, освен по имената им. Всички те говореха един език и имаха еднакви обичаи, и бяха последователи на презряното учение на Арий...” 33

Кои учения са презрени и кои не са, е въпрос на лично мнение. Това, което е сигурно, е, че Калист, който е починал през 1375, е повторил почти дума по дума един пасаж от Анастасий Библиотекар:

ERANT AUTEM GOTHI TUNC ET GENTES MULTAE ET MAXIMAE, TRANS DANUBIUM IN HYPERBOREIS LOCIS INHABITANTES, EX QUIBUS RATIONABILIORES QUATUOR SUNT, GOTHI SCILICET ET HYPOGOTHI, GIPEDES ET VANDALI, NOMEN TANTUM ET NIHIL ALIUD MUTANTES, UNAQUE LINGUA UTENTES.

Някога готите се състояха от много и многобройни народи, които живееха в северните страни отвъд Дунава; четири от тях бяха особено цивилизовани, а именно готите, малките готи, гепидите и вандалите, различаващи се само по име и нищо друго, и говорещи един и същ език. 34

Любопитно е да се отбележи името Хипоготи, тоест Малки готи, което наподобява съвременното разделяне на руснаци и Малки руснаци или украинци. Между другото, изразните средства на Анастасий Библиотекар звучат като онова, което четем при Прокопий, написано четири века по-рано:

“Имаше много готски народи в старо време, както и в наши дни, но най-големите и важните от всички са готите, вандалите, визиготите и гепидите. В антични времена обаче те бяха наричани сауромати и меланхлени; имаше и някои, които наричаха

тези народи гетски.” 35

Малко по-нататък Прокопий продължава: “...всички те имат бели тела и светли коси, и са високи и красиви на вид, и спазват едни и същи закони, и служат на една религия. Всички те принадлежат към арианската вяра и говорят на един език, наречен готски; струва ми се, че всички те са произлезли по начало от едно племе, а по-късно са отличавани според тези, които са предвождали всяка от групите.”

35. Значимостта на тези етнически връзки не е убягнала от вниманието на всички историци. Например Йохан Магнус, изтъкнат писател от петнайсти век, отбелязва съвсем точно:

PROINDE NISI PRUDENS LECTOR ANIMADVERTIT GOTHOS ET GETHAS EUNDEM ESSE POPULUM , IPSOSQUE A DEVICTIS GETIBUS QUANDOQUE SCYTHAS QUANDOQUE CIMERIOS , VEL THRACES NUNCUPATOS , NUMQUAM GOTHICAS VEL SCYTHICAS HISTORIAS INTELLEGET .

В заключение, ако внимателният читател не забележи, че готите и гетите са едно и също, и че при някои победи на гетите те са наричани понякога скити и понякога кимерийци или тракийци, той читателят никога няма да разбере готската или скитската история. 36

Че гетите са били велик тракийски народ, е обяснено още от Херодот 37 .

Тази тъждественост:

траки - гети - даки - готи - вандалите,

помага да се разберат иначе объркващите сведения на някои средновековни автори. Тези народи са говорили един език, имали са една и съща религия и много сходни традиции, макар че поради обширните територии, които са обитавали, по-отдалечените едни от други са имали и известни културни и икономически различия, а също и различни имена. Затова Теофан не е сгрешил като е казал:

“Тази година 497 н.е. – бел.авт. армия, състояща се от готи, беси и други тракийски народи, бе изпратена от император Анастасий да бъде на разположение на Ареобинд, син на Дагалайф, който беше губернатор и префект на Изтока...” 38

Теофан нарича и готите, и бесите тракийски народи, каквито са били – готите са живеели северно от Хемус, а бесите на юг от планината.

Родствеността на готите и вандалите отново е фактът, който обяснява защо през 1680 година красивата и умна Христина Christine е била титулувана кралица на шведи, готи и вандалите 39 . По същото време Швеция контролира северните части на централна Европа, както и бреговете на Балтийско море. От “Heimskringla ” на Снори Стурлусон научаваме, че през тринайсти век Gut -ите в тези земи били доста многобройни.

36. Снори Стурлусон не е единственият автор, който се отклонява от стандартизираното изписване Goth -и. През 1613 в Colofny , недалеч от Женева, е открита увлекателната творба “Trésor de l'histoire des langues de cest univers ”. Авторът, Клод Дюре, е вплел в смайващата си книга няколко недействителни истории, но също така и ценна информация, включваща една глава за Gothz -ите. Откъде идва това ново изписване? Дюре не го пояснява, но причината не е трудна за отгатване. Някакви Gotz -и все още живеели в Карпатските планини. В тази част на Европа “g” е веларна съгласна. Думата Gotz съответно се произнася Hotz . От последното се извежда умалителната форма Hotzul или Hutzul . Тези Hutzul -и съществуват и до днес, те са колоритен, упорит и енергичен украински народ, говорещ на славянски диалект, който в западна Украйна, а също и в Румъния, е отбелязан в официалните статистики под името Hutz .
Може би не е просто съвпадение, че малко по на изток от Карпатите се намира град

Gotin , на кирилица Хотин. Там е и земята, която Марко Поло през 1307 година нарича Gutia или Gucia и която, казва той, е едната от страните, покорени от Sain , хан на западните татари. Завладяването трябва да е станало около 1170 година.

37. Славянските народи са непогрешимо идентифицирани с древните гети от Симоката – египетски историк от седми век, който е писал на гръцки. Ще се връщаме на него и по-нататък. В тази връзка ще отбележим, че мнозина от по-късните автори, писали през различни времена и на различни места, идентифицират и готите, и вандалите със славяните. Например Томас Спалатенсис роден през 1200 г. казва за едни събития следното, което предизвиква тежки предразсъдъци относно славянската писменост през последвалите векове:

“По времето на архиепископ Лаурентий в царствата Далмация и Хърватия избухнали кавги заради проклетия разкол. И така, по времето на папа Александър и на Йоан, наследник на гореспоменатия Лаурентий... беше свикан официален събор на всички далматински и хърватски прелати, на който бяха отменати много теми, сред които също бе решено и потвърдено, че отсега нататък никой няма да се осмелява да прославя божествените тайнства на славянския език, а само на латински и гръцки, и че никой не трябва да бъде ръкополаган за свещеник на този език. Защото се твърди, че били изнамерени готски писмена от някой си еретик Методий, който много лъжовни работи е написал на този славянски език против нормата на католическата църква;... След това, след като бе взето порядъчното решение на събора и бе потвърдено от папската власт, голяма тъга налегна славянските свещеници, тъй като всичките им църкви бяха затворени. А те самите преустановиха обичайната си служба.” 40

Лаурентий е бил архиепископ в Сплит, където Томас по-късно става архидякон. Колкото до гореспоменатия събор, той се е състоял преди времето на папа Александър 1061- 1073 , който обаче приема взетите решения.

38. Възможно е да допуснем, че Джеймс Брайс и Константин Йосиф Иречек не са били запознати с написаното от Томас Спалатенсис. Те обаче не могат да се оправдаят, когато става дума за “libellus ” на Дуклянския презвитер Presbyter Diocleas , писал и издавал трудовете си преди Томас. В своята статия Джеймс Брайс споменава Дуклянския презвитер два или три пъти, след което бодро продължава с литературното си старание, без да обръща внимание на това, което може да се окаже най-значимото сведение на презвитера относно готите. Говорейки за времето, в което се установява българската колония в Дунавската равнина, презвитерът пише:

CAEPERUNTOQUE SE UTRIQUE POPULI VALDE INTER SE DILIGERE , ID EST GOTHI , QUI ET SCLAVI , ET VULGARI , ET MAXIME QUOD AMBO POPULI GENTILES ESSENT ET UNA LINGUA ESSET OMNIBUS . DEINDE VULGARI , IAM EX OMNI PARTE SECURI , CONSTRUXERUNT SIBI VILLAS ET VICOS ET INHABITAVERUNT TERRAM QUAM CEPERUNT USQUE IN PRESENTEM DIEM .

И тези два народа, а именно готите, наричани още склави, и българите, се заобичаха извънредно много, тъй като и двата народа бяха езичници и имаха общ език. Скоро българите се почувстваха сигурни от всички страни, построиха си чифлици и села, и останаха в земята, която обитават и до днес. 41

Дуклянският презвитер е писал към средата на дванайсти век. Читателят ще забележи, че той казва, че българите и тогава са живели, където са се заселили шест века по-рано – сред готи, “наричани още славяни”. Презвитерът не казва, че славяните са се изселили. Не са го сторили по-рано, не са се изселвали и по негово време.

39. Друг автор, който е бил запознат с истинската народност на готите, е Лукари. Неговата книга се появява през 1605, което е около двайсетина години преди Марнавич да напише резюмето на юстиниановото житие. Лукари твърди, че готите в Испания са продължавали да използват своя бащин славянски език чак до 764 година, когато са се отказали от него в полза на местно латинско наречие⁴². Всеки, запознат със съдбата на украинския език в западна Канада, знае фазите на подобни лингвистични промени. Имигрантите по правило научават само основното от местната реч. Второто поколение, макар да е в чест контакт с местните и да е под влиянието на училищната система, става двуезично. Третото поколение обикновено разбира езика на своите предци, но говори предимно на местния език. Четвъртото поколение с малки изключения е вече асимилирано. Затова няма нищо изненадващо от факта, че готските заселници, като завоеватели, които са дошли от Централна и Източна Европа, са запазили славянската си реч поколения наред, но накрая са я изгубили. Те са били малцинство. След като са установили все по-близки контакти с местните чрез разпространението на християнската религия и смесените бракове, славянският им език е станал обречен. Отказването, за което говори Лукари, бележи една междинна фаза: преминаването от готски към каталански или кастилски на официално, писмено ниво. Говоримият готски обаче несъмнено е бил ползван до по-късно в готските градчета и села. А религиозните им книги са издържали дори още по-дълго. Брайс е блажено незапознат с този аспект на иберийската история. Той е знаел за "Ristretto" на Лукари и, въпреки това, не е счел за необходимо да ни каже дали и Лукари е фалшификатор. Овен това, той е пренебрегнал и едно позоваване на "Църковна история" от Никифор Калист, който нашироко разправя за историята на готите в Испания.

40. Някои автори не считат за нужно да разграничават готите от вандалите. Зонара Zonaras например нарича Аларик водач на "вандалския или готския народ". Атила също е наричан гот, въпреки че това може да се обясни с факта, че неговата армия се е състояла от значителен готски контингент⁴³. Между другото, славянството на вандалите е засвидетелствано от цяла поредица автори, които Брайс и Иречек очевидно са избрали да игнорират. Един от тях е Сигизмунд Херберщайн, опитен пътешественик в централна и северна Европа. Уводът на неговата книга се датира към 1549 година, а книгата му е издадена посмъртно през 1571. Авторът изброява народите, които говорят на славянски езици, започвайки с далматинците на юг и продължавайки с "вандалите, които живеят в Германия, на север от реката Елба". Херберщайн, който е писал на латински, добавя:

"HI ETSI OMNES SE SLAVOS ESSE FATENTUR, GERMANI TAMEN A SOLIS VUANDALIS DENOMINATIONE SUMPTA, OMNES SLAVONICA LINGUA UTENTES, VUENDEN, VUINDEN & VUINDISCH PROMISCUE APPELLANT."

Макар тези народи да се определят като славяни, германците взимат само името на вандалите и с него наричат славяноговорящите, венди, винди или виндиш, без да ги разграничават.⁴⁴

Горното позволява задоволително обяснение на иначе странната бележка, която някой редактор е добавил към 15-та книга от "Църковна история" на Никифор Калист. А именно:

"...SICUT ET APUD VANDALOS SIVE BOHEMOS, REX ODOACRUS, VIR FORTISSIMUS, ANTE PERMISLATUS NOMINATUS."

... също така сред вандалите, сиреч бохемите, цар Одоакър, много влиятелен мъж, преди известен като Пермислатус.⁴⁵

Одоацер тук е представен като цар на чехите бохемите, а неговото истинско име е посочено с типично славянско звучене, вероятно изкривена форма на Борислав.

Както ще видим, Одоначер е бил, ако не чех, то тогава украинец. виж приложение 8.

41. Откриваме и друга безусловна идентификация на вандалите с чехите в творбата на Дюре, която споменахме по-рано. Говорейки за Бохемия, Дюре казва, че страната е била владение на маркоманите или вандалите, "защото бохемите са вандалите" 46. След това пояснява:

"Бохемите са наречени велики хора или велик народ от Птолемей, книга 3, глава 2, таблица 4 на Европа. И наистина, Германия никога не е имала по-велик народ от вандалите, които включват руси, поляци, далматинците и бохемите. Техните езици много си приличат, донякъде са различни, но те си заимстват едни от други и едните знаят как да говорят езика на другите, както ни уверява С. Мюнстер в книга 3 на неговата "Универсална космография", в раздела с описанието на царството Бохемия. Днес този език се говори от моравците."

Познанията на Дюре за географските граници на Германия може и да са били мъгляви. Но той определено е бил запознат с няколко източника, които след негово време са изчезнали безследно – например Абрахам Ортелий:

"VANDALI, VENEDI, FENNI & SCLAVI TESTE MELANCHTONE IN TACITUM, QUI EORUM OMNIUM MEMINIT: SUNT UNIUS GENTIS VARIAE APPELLATIONES ... VANDALOS VOCAT CRANTZIUS; BOHEMOS, POLONOS, RUSSOS, DALMATES: HAS ENIM OMNES REGIONES VUANDALIAM COMPREHENDERE AIT. (SYNONYMES THRESORS GEOGRAPHIQUES, LIBRO 2 HISTORIAE SVAE ECCLESIASTICAE.)"

В превод: Меланхтон в съответствие с Тацит споменава следните: вандали, венеци, фени и славяни, като заявява, че всички те са различни имена на един народ...

Алберт Кранц сочи за вандали бохемите, поляците, русите и далматинците: той казва, че Вандалия обхваща техните земи. 47

42. Фактите, че готите и вандалите са близкородствени и че вандалите се отъждествяват от едни с чехите от сърцевината на Европа, а други ги локализируют с готите по брега на Балтийско море, могат да ни убедят, че в случая си имаме работа със славянското население на централна и северна Европа. Според Снори Стурлсон, "Свен Форкберд Swein Forkbeard, данският крал, се оженил за Гунхилд Gunhild, дъщерята на Бурислав Burislav, цар на вендите Vends." 48 Този Бурислав не е някой друг, а самият Болеслав I Полски 992-1025, син на основателя на полската държава – княз Мешко. Вече не ни е трудно да разберем защо Петрус Артопеус, друг автор от шестнайсти век, не прави разлика между вандалите и славяните от северна Европа. Вече разбираме и как така Снори Стурлсон се срещнал с много Gauts. Интересно дали той е допускал, че тези Gauts може да са потомци на онези Geats от "Беоулф". Вандалите и готите, на които хубавата Христина се надявала да стане царица, са поляците от балтийските провинции, към които можем да прибавим и лузатите край датската граница.

43. Повече яснота за вандалите може да се придобие от най-ценното сведение на Херберщайн:

"Всъщност, според някои, тъй като Вагрия някога е била най-известният град и провинция на вандалите, граничеща с Любек и Лузатия, от нея Вагрия Балтийско море си е получило името; самото море, както и заливът, който разделя Германия от Дания... е запазило името си до днес сред рутените, които го наричат "Vuaertzkoie morie", което ще рече Морето на варягите. И така, тъй като вандалите тогава били могъщи и говорили на езика на рутените, и имали същите обичаи и религия, ми се струва, че рутените поканили предводители от вагрите или варягите да бъдат техни водачи, вместо да дадат властта на чужденци, които се различават от тях по религия,

традиции и език.” 49

Този цитат се отнася до молбата, отправена от руснаците от Новгород към тримата братя Рюрик, Трувор и Синеус, да дойдат и управляват тяхната обширна държава, която по онова време била разкъсвана от вътрешни борби. Интересното тук най-вече е, че Херберщайн идентифицира русите с рутените, а също така и че идентифицира рутените с вандалите.

44. Тъждествеността на вандалския език със славянски език личи убедително от краткия вандалски речник на Мавро Орбини, чиято книга е имала честта да бъде поставена в *index librorum Prohibitorum* списъка на забранените книги – б.пр. три години след нейното отпечатване. Орбини дава италиански и словенски еквиваленти на около 180 думи. Той подбрал тези думи от творбите на Карло Вагриезе и Волфганг Лациус. Само един поглед над този речник е предостатъчен да убеди читателя, че думите са чешки или полски. 50 виж приложения 4 и 5

Орбини споделя и други интересни неща. Той нарича Юстиниан славянски император. Брайс е бил запознат с този пасаж в книгата на Орбини и го цитира, но без да казва на читателите си дали има грешки в него и ако има, какви. Това мълчание е необяснимо, защото Орбини изброява имената на много славянски народи – *Veneti, Slavi, Anti, Sirbi, Daci, Vandali, Gothi, Roxolani, Bulgari* – някои от които присъстват често в творбите на много класически автори, при това от векове преди времето на Юстиниан 51. Орбини дори цитира дословно един декрет, приписван на Александър Велики, който бил открит наскоро от имперски секретар на име Юлий Балтазар 52. Този декрет, който засяга славянските народи, щеше да разтърси Джеймс Брайс много повече от житието на Юстиниан от Теофил.

Брайс не е потресен, защото е счел за целесъобразно само да спомене книгата на Орбини, без да резюмира нейното съдържание. Орбини вероятно е допуснал грешки. Все пак не всичко, което казва, е грешно, а неговият списък на славянски народи, в който готите заемат почетно място, е твърде важен, за да бъде подминат с мълчание.

45. Бихме могли да продължим с цитатите на пасажи от книги на споменатите или други автори, които Джеймс Брайс и Константин Йосиф Иречек или са познавали, или с които са могли да се запознаят, но са предпочели да пренебрегнат. Всички тези автори имат нещо общо: те са живяли и писали своите книги преди избухването на Трийсетгодишната война, по време на която са били унищожени хиляди славянски книги, както и хиляди други книги, в които е казвана истината за произхода на славянските народи. Трябва да го имаме предвид, когато се опитваме да изчистим недоразумението, което е възникнало по отношение на славянската реч на готите в Испания. Всъщност, преди шестнайсти век никой не е поставял под съмнение славянството на готите и, да добавим, вандалите. Също така, завладяването на Рим, Галия, Испания и Северна Африка от тези народи никога не е било толкова едностранчиво представяно като кърваво и жестоко. Презвитер Салвиан и Свети Августин описват с доста добри думи отношението на готите и вандалите към покорените.

Трябва да се е случило нещо по-късно, което е убедило хора като Джеймс Брайс, че е невъзможно готите в Испания да са говорили славянски език и съответно, че готите са били диваци. В това отношение той Брайс не е с нищо по-различен от тежката кохорта съвременни историци, които са допуснали да ги омагьосат с една легенда, достойна за някой сборник на абсурдите.

46. Било е предопределено в края на шестнайсти век върху публиката да се излее водопад от книги и статии, в които се спори, че готите са германци. Определено са постигнати значителни резултати. Дори славянските историци днес вярват в тази халюцинация, чийто баща по всяка вероятност е Бонавентюр де Смет, наричан още

Вулканий. Както повечето други учени, Вулканий е знаел, че през четвърти век епископ Улфила създава писменост за готите и че превежда за тях библията с изключение на царствените книги. Тази библия е изчезнала наред с безчет други ръкописи.

Но по някое време през шестнайсти век в манастира на Верден, Вестфалия, се появява един красив кодекс, написан на червеникав пергамент със златни и сребърни букви. Никой не е знаел за кого е съставен този луксозен ръкопис, но е било съблазнително да се мисли, че библията на Улфила е изглеждала така. Вулканий също си го е мислил и е изказал предположение в този дух.

След което се случило неизбежното: разпространил се слухът, че това действително е библията на Улфила. Можете да си представите последствията. Сребърният кодекс от Верден е написан на германско наречие. Улфила е бил гот. Ако това е неговата библия, тогава готите трябва да са говорили на германски език.

Своеволното изказване на Вулканий се превърнало в догма. Проклет да е онзи, който се осмели да ѝ се противопостави! Но догматизмът не може да направи грешката вярна. Никога не е било доказано и не може да се докаже, че Сребърния кодекс е библията на Улфила. Езикът на Кодекса е германски. Има теория, че може да е ломбардски.

Но няма никаква индикация, че е готски!

47. За да съм напълно сигурен в горното твърдение, се свързах с д-р Тьонес Клеберг, директор на университетската библиотека в Упсала, Швеция, където се съхранява Сребърния кодекс. Д-р Клеберг, автор на информативна статия за Кодекса ⁵³, бе любезен да ме препрати за повече подробности при местен експерт, чийто отговор беше следният:

До: G. SOTIROFF, Esq.,
2230 ALBERT STREET
REGINA, SASKATCHEWAN

13 януари 1965.

От Директора на Университетската библиотека получих Вашето писмо със запитването относно Библията на Улфила. Вярвам, че можете да получите най-компетентната информация при Вилх. Щрайтберг, "GOTISCHES ELEMENTARBUCH", 5-6 изд. (Хайделберг 1920), стр. 20.

С уважение.

Валтер Янсон

Щрайтберговата "Elementarbuch" е лесна за намиране. Там, на страница 20, четем следния бисер:

Trotz der Schweißsamkeit unserer Hauptquelle, des Auxentius, kann fuglich nicht daran gezweifelt werden, dass die namenlos auf uns gekommene Werke Wulfilas angehoren. Das hat Bon. Vulcanius 1597 zuerst ausgesprochen.

"Въпреки мълчанието на нашия главен източник, Авксентий, няма основателно съмнение, че безименните фрагменти на готския превод на библията, които са достигнали до нас, са дело на Улфила. Това е казано за първи път през 1597 от Бон. Вулканий."

И така, три века и половина след откриването на Сребърния кодекс единственото доказателство, че той е библията на Улфила или нейно копие, остава мнението на Вулканий. Това е единственото доказателство, продължава да е и ще бъде, че езикът на древните готи е бил германски диалект. Тоест никакво.

Джеймс Брайс може да е знаел, а може и да не е, за крехките основания, на които стъпва германската теория за езика на готите. Той обаче ѝ се е доверил. В противен

случай не би отхвърлил с презрение твърдението на Марнавич за славянския език на визиготите в Испания.

48. Можем да попитаме: ако готите в Испания действително са говорили славянски език и са ползвали славянски книги, защо нямаме солидни доказателства за това? Отговорът е: има известни данни, а има и причина да са толкова, колкото са. Както знаем, готите са били ариани. Докато са били достатъчно силни и докато арабите са контролирали Испания, готите са могли да използват своите книги и да отслужват своите литургии необезпокоявани. Литургията, която се нарича мосарабска *Mozarabic*, се приписва на Изидор от Севиля. Говори се, че това е била националната литургия на испанската църква до края на единайсти век. Името Мосараб, или още Мустариб *Musta'rib*, е било дадено на онези християнски общности, които продължавали да се управляват от собствени закони и да служат на своята религия, докато иначе живеели измежду арабите и се претопили сред тях. Ако Клод Дюре е бил правилно информиран, терминът Мосараб произлиза от привилегията, дадена на тези християни от арабския владетел Муса. Изидорската или готската литургия била приета в Толедо, а също и в Кастилия и Леон. Но, казва Дюре, крал Алфонсо VI през година 1086 "имаше желание да се покаже във всичко предан син на римската епархия и пожела да бъде променена, като на нейно място въведе грегорианската литургия, наречена по името на нейния автор Грегориан". Имало е и събор, на който е присъствал папският посланик Рение *Regnier*, на който е било решено, че занапред преписвачите и писателите не трябва да ползват древните готски писмена, тези на Улфила, наричани още толедско писмо ⁵⁴. Възможно е обаче отделни готски книги да са били запазени и държани под ключ от упълномощени лица. Например през 1500 година кардинал Хименес решил да възкреси мосарабската литургия и за целта възложил по-голямата част от работата на образования сановник Алфонсо Ортис от Толедо, който бил "много добре запознат с готската литература" ⁵⁵. Кардинал Хименес създал и дарил един параклис в Толедо, в който да се отслужва литургията. Дюре казва, че по негово време, тоест до 1611, е имало няколко енории, в които литургията се била запазила ⁵⁶.

Обаче болшинството от готските книги в Испания са имали различна участ. Арианските готи са останали еретици. Техните книги съответно са били заклеямени. Да напомним само, че от 1515 година нататък, на основание на решение от Латернския събор, нито една книга не е публикувана без предварителното одобрение на съответното упълномощено от Църквата лице. Трентският събор на 8 април 1546 забранява продажбата или притежанието на анонимни религиозни книги, които не са прегледани по-рано и одобрени. През 1557 и отново през 1559 папа Павел IV публикува първия *Index*, към който е приложен списък с имената на 62 автори на еретични книги.

В Испания Фердинанд и Изабела узаконяват 1502 цензурата на книги. През 1558 е издаден указ, според който всеки, който продава или притежава забранени книги, го грози смъртно наказание и конфискация на имуществото му. Готските книги в Испания наистина е трябвало да са божествени, за да оцелеят след такива гонения. От друга страна, фактът, че визиготите в Испания са били славянски народ, съвсем не значи, че е нямало и германски колонии в тази страна, в Италия или южна Франция. Ломбардите, които са германски народ, заемат важна част от Италия след рухването на готското царство. Евтропий *Eutropius* казва, че германците проникнали в Испания и завладели известния град Тарагона, събитие, което се отнася към средата на трети век. Суевите създали колонии в Аквитания, Галиция и Лузитания, а франки придружавали вандалите, докато последните се отправяли към Испания ⁵⁷. Тези раздвижвания не променят факта, че ломбардите, суевите и франките са германци, ползващи германски книги, а готите и вандалите са славяни, ползващи славянска литература.

49. Изследването на етническия произход на готите няма да е пълно, ако пропуснем някои други детайли от огромно значение. Има многобройни места в текстовете на латински и гръцки автори, в които готите се споменават като живеещи по едно и също време с германците – обикновено те са във военен конфликт, но не винаги. Например Теофан говори за победи на Константин Велики над германците, сарматите и готите ⁵⁸. Не е ясно за кои точно походи говори Теофан. Ясно е обаче, че, според него, трите изброени са различни народи. В същото време в класическата литература не може да се открие и едничко сведение, в което готите да се споменават заедно с гетите – независимо дали в мирни или конфликтни отношения. Няма как да бъде иначе, като имаме предвид, че двете са имена на един и същ народ, с уточнението, че готите са обозначени като клон на гетите. Другият детайл е от лингвистично естество. Така наречената “Влесова книга”, към която ще се връщаме отново, показва, че през девети век в Галия и Испания е съществувало славянско наречие, което е изчезнало. Същото несъмнено се е случило и с други славянски диалекти. Освен това е почти сигурно, че когато готските колонисти са се отправили за Италия, Галия и Испания, те са придружавани от влашки и ливонски спътници. Последните също са включвани в името готи, както и тяхната хибридна реч. Както показва “*Chanson de la Croisade Albigeoise*”, Тулуза и нейните околности са били наситени със славянски топоними и лични имена. Наличието на влашки елементи се открива на същото място.

50. Да обобщим: виждаме, че готите в Испания, за които говори Марнавич, са били колония на готите гетите в централна Европа и че те са говорили славянски диалект, който все пак може да е бил изменен до известна степен от латинския или влиянието на други езици. виж също приложение 7.

в) Митът за славянското нахлуване

51. Брайс казва, че Марнавич съвършено греши за ранното присъствие на славяни на Балканския полуостров. Ако славянското житие на Юстиниан е написано в средата на шести век, това би изместило “идването” на славяните с цял век по-рано. Брайс “е знаел”, че това е невъзможно, тъй като е заобиколил всички византийски хроникьори, които са били на противното мнение.

Никифор Грегора, да речем, можеше да разкаже на Брайс за приключението си в Македония, където жителите “от най-стари времена са предимно заселници мизи, живеещи там смесени с нашите хора”. Под “нашите хора” Грегора разбира гърците.

⁵⁹

52. Зонара категорично идентифицира българите с мизите ⁶⁰. Мизите, от друга страна, са тракийски народ, добре известен от класическата античност, от омирово време и по-рано. Йоан Малала идентифицира българите с мирмидоните, някои от които са живели покрай Азовско море, а други в Тесалия ⁶¹.

След ⁶⁸ година областите Мизия, Тракия и Македония – всяка от които е включвала по няколко по-малки области, познати под различни имена – образуват българското царство. Затова Йоан Цеца основателно казва, че българите от дванайсти век са не други, а някогашните древни пеони.

53. В подкрепа на тезата, че преди седми век на Балканския полуостров е имало малко или изобщо не е имало славянски поселения, Брайс отново призовава за свидетел Иречек. Както всеки друг, Иречек е знаел за списъка на Прокопий на мостове, бани, пътища, църкви, водопроводи и замъци, които са били реставрирани или новопостроени в Тракия по заповед на Юстиниан, в който се изброяват славянски имена. Baba, Vane, Bela, Cerna, Debre, Gabrovo, Gradets, Liste, Mala Reka,

Mirno Pole, PotoP, Sreden и много други. Наличието на такива имена, често записвани с грешки от гръцките хроникьори, е силно свидетелство за славянския характер на областите. Иречек обаче мисли, че бройката на тези имена е твърде малка, за да имат значение. Това е още един пример за нагаждаща се логика. Как е могъл Иречек да знае, че не е имало и други славянски имена и че латинските имена не са наложени над славянски първообрази?

В случаите на няколко градове това е установен факт. Старият тракийски град Пулпудева е прекръстен на Филипополис във всички гръцки книги. От римляните е наречен Тримонциум. Град Берое – ако това е истинското му тракийско име – е прекръстен после на Августа Траяна и Иренополис. Древният Ускудама Одрин е прекръстен на Адрианопол, а по юстинианово време на Юстинианопол. Някои от древните имена напълно са изчезнали. Други са оцелели в изкривена форма. Самият Прокопий се оплаква, че “макар да има обичай хората да променят познатите имена постоянно с нови, все пак старите имена не се изоставят лесно”⁶³.

Самата бройка на славянските имена в списъка не е от значение. Важни са подробностите. Може ли Юстиниан да е бил толкова глупав, че да даде славянски имена на укрепления, които уж са построени срещу славянските агресори? Такова нещо не съществува. Тракия е била гръбнакът на империята. Точно там Юстиниан е събирал войските си, които са изпращани в Персия, Италия и северна Африка. Мъжете, които са служили в тези армии, са били “римляните от Тракия”, както ги нарича Прокопий в своята книга за персийската война III.19.32, като е знаел много добре, че никога не е имало римляни в Тракия, освен инвалидизираните ветерани, изоставени в няколко колонии по Дунава и отделни македонски градове. В този контекст “римляните от Тракия” не значи хора от Рим или от Италия. Има се предвид, че са били поданици на империята. Трако-славяните са били поданици на империята, нейните основни граждани. Първоначално техните градове са имали славянски имена, върху които са поставяни гръцки или латински имена от хроникьорите при всеки удобен случай.

Гръцките духовници от девети и десети век са надвили езическите автори. Те не само са променяли имена на населени места. Те са унищожили прастарите божества на славянските народи, изгорили са книгите им и са забранили обичаите им. Хората са били насилствено християнизирани и са им дадени нови, християнски имена. Трябвало е да бъдат преродени, което означава да скъсат с миналото си и да забравят историята на своя народ.

54. Има и няколко други неща, част от които вероятно са били известни на Брайс и Иречек, които обаче са предпочели да не ги споменават. От преместването на имперската столица в Цариград Константинопол през 324 н.е. до края на управлението на Маврикий през 602 г. Източната империя е била преобладаващо тракийска държава. Редуването на беси, мизи, панонци и епирци на имперския трон е поразително. От петнайсетте императори, които предхождат Юстиниан, единадесет са били от тракийските народи, един Zeno е бил исавриец и трима Theodosius I, Arcadius и Theodosius II са били испанци, както може да се види и от таблицата по-долу. Marcian е определян просто като “тракиец”, защото е идвал от Тракия в тесния смисъл на думата, тоест от района между Босфора и планината Хемус.

Император	Година на смъртта	Произход
Константин Велики Constantine the Great	337	мизиец
Константий II Constantius II	358	мизиец
Юлиан Julian	361	мизиец
Йовиан Jovian	361	панонец

Валентиниан Valentinian	375	панонец
Валенс Valens	378	панонец
Теодосий I Theodosius I	395	испанец
Аркадий Arcadius	408	испанец
Теодосий II Theodosius II	450	испанец
Маркиан Marcian	457	тракиец
Лъв I, Лъв II Leo I, Leo II	474	тракиец бес
Зено Zeno	491	исавриец
Анастасий Anastasius	518	тракиец {пир
Юстин I Justinus I	527	тракиец Макед.

И така, Брайс няма защо да допуска, че Юстиниан е тракиец по произход. След като е бил племенник на Юстин I и чичо на Юстин II и двамата тракийци, Юстиниан не може да е бил различен от тях. Въпросът, който се разисква косвено и в статията на Брайс, е дали обозначенията "тракийски" и "славянски" са били синоними или не. Брайс приема, че не са, но не посочва защо. Внимателното проучване на проблема обаче показва, че от шести век се налага само нарицателното име славяни, а не че тогава някакъв нов народ е изникнал от нищото. Оттогава името "славяни" се е ползвало за посочването на цяло семейство от народи – мизи, беси, вандала, готи, панонци и много други – които са съществували от незапомнени времена, но по-рано са били обозначавани като "гети" или с още по-общото "траки".

55. Брайс игнорира или омаловажава и друга важна подробност: семейството на Юстиниан. Според житието семейството на Юстиниан е от рода на Константин Велики. Тази информация не може да се потвърди на този етап, но е вероятно да е така.

Константин е имал четирима синове и поне две дъщери. Имал е и няколко братовчеди. Не знаем какво поколение са оставили те, било то законно или не. Някакво продължение на рода все пак трябва да е съществувало. Тази непрекъснатост едва ли е била прекратена преди юстиниановото време или със самия Юстиниан. Съдим за това по седмата книга от големия труд на Марко Сабелико – *"De Vetustate Aquileiae"* 1485. По време на царуването на Мануил I Комнин 1120-1180 се случило събитие край Венеция, което Сабелико описва така:

"Някои пишат, че Мануил дошъл на главния остров с многобройна флотилия. Все пак той не се осмелил да атакува венецианците и си тръгнал, след като отровил водите; говори се, че при тази война погинал родът на Юстиниан. Станало така, че всички мъже във фамилията, които били на години за военна служба, последвали командира във войната. Градът не можел да понесе мисълта, че целият род ще се затрие. Затова когато научили, че има един оцелял от семейството предполага се, че името му било Николас, който служил в църквата "Свети Георги" срещу съда – въпреки че други казват, че служил в църквата "Свети Николас" край брега – хората изпратили представители при папата, за да го помолят да освободи младежа от обета му за безбрачие, за да може да се ожени и остави потомство. Така и станало, и името на юстиниановото семейство, което носели мъдри и прекрасни хора, се

продължило с оратори и останало в града.” 64

Името на юстиниановото семейство очевидно оцеляло до средата на дванайсти век, когато славяните, според всички авторитети, са населявали целия Балкански полуостров, включително град Аквилея Венеция. Знаем, че Юстиниан е бил от тракийско семейство и искаме да знаем дали траките са присъствали на споменатите места през четвърти, шести и дванайсти век. И ако да, дали са били идентични с венетите и славяните, или пък са били различни. Брайс е решително мълчалив по тези фундаментални въпроси.

56. Видяхме, че според Никифор Грегора македонците са живели “от най-стари времена”, където ги намираме и днес. Те били заселници от Мизия, което значи, че са били българи. Ако Вибий Секвестер *Vibius Sequester* и Страбон *Strabo* са прави, територията на Македония е включвала и областта Тесалия 65. Как можем да приведем тези твърдения в съзвучие с мнението, че българите се появяват на делтата на Дунав чак през седми век? Точно това е впечатлението, което получаваме от *Historia Syntomos* “на патриарх Никифор 66. Същото впечатление получаваме и като четем Йордан и неговата “Гетика”.

Йордан, който е писал своята книга в средата на шести век, поставя селищата на българите над Черно море, а не на запад от него 67. Логично е българите да са поели покрай Черно море към делтата на Дунав около края на шести век или по-късно. Тук, както и в други подобни случаи, противоречието е само привидно. Нямаме причина да се съмняваме, че някакво количество хора са мигрирали от Приазовието или Волго-донския регион към долния Дунав. Може да са се наричали Волгари или Болгари, както ни казва Никифор Грегора 68, а преди него и Дуклянския презвитер 69. Не е изключено също, че някога са имали водач Болгар *Volgar*?, от когото да са извели името си, както е според версията на Лъв Дякон 70.

От друга страна, като знаем, че българите са викани на помощ от *Zeno* 71 през 474 н.е., не можем да отхвърлим наличието на някакво количество “волгари” в Дунавската равнина още през пети век. Не бива да забравяме, че цялото поречие на Дунав, както и територията на юг, чак до Егейско море, е обитавана по това време от траки. Както готите-славяни по-рано, така и българите-славяни през пети, шести и седми век, са търсили нов дом сред тракийските си събрата.

Доста самонадеяно, Брайс си мисли, че траките не са славяни. Лесно е да се мисли така, но е трудно да се докаже, когато се изпречват огромни препятствия. Най-голямото препятствие като че ли е абсолютната липса на каквито и да било сведения за евентуалното изчезване на траките. А траките са били твърде много, за да се изгубят незабелязано. От Херодот знаем, че по негово време траките са най-многобройният народ на света след индийците 72. Пет века по-късно те продължават да са най-многобройният народ на света според Плиний Стари 73.

Като се съпостави наличната информация за жителите на отделните градове с тази за числеността на армиите в отделни области, може да се изчисли приблизителната бройка на населението в тракийските земи преди 2000 години, което възлиза на не по-малко от 20 милиона. Такива сметки са изпълвали с ужас робовладелците в Италия, Галия и Испания, които са знаели, че техните роби са копнеели за “инвазия”, за да могат да се присъединят към “варварите”, да си спечелят свободата и да разделят латифундиите големи земеделски имения – б.пр. с другите, които са обработвали земята. В същото време “нашествениците”, които са се придвижвали, за да търсят оцеляване, а не повсеместни унищожения, са правили всичко по силите си да избягват кръвопролитията. Орозий казва, че “гетите, на които сега викат готи, които Александър нареди да се отбягват, от които Пирх се страхуваше, а Цезар също избягваше, след като изпразниха и оставиха домовете си, с обединени сили завладяха римските провинции, а в същото време, доказали се отдавна като източник на страх, се надяваха с молбите си да свържат съюз с Рим, който биха могли да превземат със силата на оръжието.” 74

Орозий не е могъл да знае дали всички готи са напуснали родните си места, за да се присъединят към онези, които са поели на запад. Очевидно не е било така, като се съди по думите на по-късните автори. Но той е бил в добра позиция на свидетел, че новодошлите са били многобройни и са искали земя, от която да се изхранват, и мир, за да могат да живеят.

57. Населението на Тракия, конкретно на областта с това име, е било, разбира се, по-малобройно, но в никакъв случай не и нищожно. Говорейки за областите около Хемус, Амиан Марцелин пише: "Първата от тези, която граничи с Илирикум, се нарича най-общо Тракия и я красят великолепните градове Филипопол и Берое. След нея Хемимонт има Адрианопол, а също и Ускудама и Анхиало, и двата големи и богати градове. После е Мизия с Марцианопол кръстена така на името на сестрата на Траян, Доросторус, Никополис и Одесус. Наблизо е Скития говори за Добруджа – б.авт., в която най-известните градове са Дионисополис, Томи и Калатия..."⁷⁵ Стилът на Амиан не е пример за прецизност, защото създава впечатление, че Мизия също е разположена южно от Балкана. Амиан все пак е ясен, че Тракия е била гъсто населена и просперираща област. От други източници научаваме, че един или друг от тракийските градове е плячкосван или превзет от конници от севера. Обаче, както бе отбелязано и по-преди, в цялата история на Източната империя няма никакво сведение за цялостно унищожение или цялостно пропъждане на местното тракийско население. Единственият случай на геноцид, за който се знае, е станал на север от Дунав през втори век, когато легионите на Траян завладяват Дакия, избиват мъжкото население, взимат жените и децата и стават предтечите на смесено славолатино-езично население.

"Нашествениците" от север са се държали различно. Николо Макиавели в началото на своята "Флорентинска история" ни казва как: "Народът, който живееше на север, отвъд реките Рейн и Дунав, и живееше в плодородни и хубави страни, доста често се умножаваше толкова много, че някои трябваше да напускат земите, в които са се родили, и да търсят нови страни за живеене. Следният метод бе възприет в страните, които искаха да се отърват от тежестта на пренаселването. Населението се разделяше на три части, като във всяка част имаше благородници и такива от скромно произход, богати и бедни. След жребий една от частите заминаваше да си търси късмета другаде, а останалите две оставаха в отечеството си."

Тази процедура ни напомня на хвърлянето на жребий в древногръцките градове, когато пренаселването е създавало необходимост от колонии. Тези, на които се е падал жребият, е трябвало да напуснат и да станат колонисти.

Колонистите – "нашествениците" – пристигащи заедно с жените, децата и старците си, са били доволни, когато са им позволявали да останат в свободните земи на страната-приемник. В Италия, където гражданските войни, болестите и безмилостната експлоатация на робите от господарите им са разрешили населението, "варварите" на Одоацер са завладяли с оръжие една трета от земята, на която са живяли⁷⁶. Онези "варвари", които са дошли в Мизия, по аналогичен начин са получили земя, от която да се изхранват, при две условия. Техните годни младежи е трябвало да служат в имперската армия. Останалите е трябвало да плащат данъци на имперската хазна. Това се е случило на Малките готи на Улфила, чиито потомци са продължавали да живеят в Мизия по времето на Йордан и Юстиниан. Идването на българите през седми век е по-драматична история, защото управниците в империята отказват да ги приемат. За да могат да останат, те е трябвало да извоюват победа над армията на Константин Погонат и да изтръгнат от него мирен договор, който бележи началото на независимата българска държава. В тази връзка е и коментарът на Дуклянския презвитер, че славянските готи и българите в Мизия "се заобичаха извънредно много, тъй като и двата народа бяха езичници и имаха общ език". Както и другите преди тях, така и новодошлите са пристигнали на Балканите, за да живеят сред сродните си тракийци, с които са имали сходен език и с които са принадлежали към един клон на народите. Затова и няколко

века по-късно Анна Комнина точно отбелязва, че от двете страни на Балкана могат да се намерят многобройни богати селища; на север от планината "живеят даки и траки, а на юг още траки и македонци" 77. Анна е написала своята книга през дванайсти век, което е 500 години след основаването на българското царство и 300 години след покръстването на българите.

Дори още по-късно Георгиус Гемистус Плето казва в своята реч на погребението на Елена Палеологина: "Тя бе тракийка, произлизаща от древен, благороден и многоброен тракийски род" 78. Доколкото може да се установи, тези думи са изречени през 1391 година, когато Тракия е в пределите на българското царство от 700 години.

Не. Траките не са изчезвали. Те са там, където са били и поне преди три хиляди години, говорейки своя славянски праезик.

58. Какво можем да кажем за името *Slaveni*? Счита се, че първият автор, който използва това родово определение, е *Pseudo-Caesarius*, писал вероятно през четвърти век. Според него, тези хора живели по Дунав: *Slaveni et Phrysonitae qui et Danubiani appellantur*. 79 През 698 година те продължават да са си там. Георги Кедрен казва за тази година, че един византийски пълководец нахлул в територията отвъд Дунав и опустошил земята на склавените. Това събитие е в съзвучие с онова, което твърди Джеймс Брайс за времето, в което започва славянизацията на Балканския полуостров. Е, може би Брайс е сгрешил с няколко века? Може би славянските нашественици не са се появили на Балканите преди девети век? Очевидно е така, след като през девети век *Ibn Khordadbeḡ* пише, че западната граница на Македония е "страната на словените" 80. Тогава кога е започнала славянизацията на полуострова? В една от своите книги Лъв VI, който е починал през 912, говори за *sklaboi* и *antoi* в сегашно време, пояснявайки, че те "никога не са били поробвани или подчинявани, особено в собствената си страна". 81 Къде е била тази страна? "Лексикон" на *Suidas*, датиран към 1000-та година, твърди, че тези *sklabenoi* не са стъпвали на Балканите. Те все още били "народ, който живее оттатък Дунава". Колко още доказателства са необходими за това, че в определени случаи като *Slaveni* са посочвани конкретни народи, в споменатите случаи словените и словаците, които продължават да живеят там, където са споменати и преди 1500 години?

Марнавич не е сгрешил като е казал, че по времето на Юстиниан населението на Балканите е било славянско. Поселването на готи и българи от Приазовието не е променило етническия облик на автохтонното население, тъй като новодошлите са говорили езика на местните траки и са имали сходни обичаи. "Славянизация" през 7 век не е имало, както си е мислел Брайс. Не е имало и по всяко друго време, тъй като населението на полуострова винаги е било предимно славянско.

c) Славянската писменост по юстинианово време

59. Друг упорит мит сред модерните историци отхвърля съществуването на славянска литература преди въвеждането на кирилицата през девети век. Как стоят нещата по отношение на дълбоката античност, сме скицирали в приложение б. Тук ще споменем само две от сведенията, които имат отношение по темата и върху които Джеймс Брайс и Константин Иречек можеха да поразсъждават преди да обвиняват Марнавич в некомпетентност и измама.

Йордан в своята "Гетика" говори за книгите на готите 82. Не можем да знаем дали всички гетски народи – готи, визиготи, вандала, гепиди – са ползвали една и съща писменост. Но знаем, че Малките готи са получили своята нова или преустроена азбука от епископ Улфила през четвърти век 83. Знаем също, че през средата на шести век Малките готи са продължавали да живеят на юг от Дунав сред тракийските си роднини. Твърде немислимо е, че тези готи, които са били бегълци, са имали своя

азбука и свои свещени книги, а траките, които са ги приютили в трудния момент, са останали безписмени... ако въобще са били безписмени преди!

60. Въпросът получава своя отговор от две важни сведения, които повечето учени, да не кажем всички, предпочитат да заобикалят. Тези свидетелства доказват, че славянската писменост е била факт много преди 9 век. За първото сме задължени на патриарх Фотий, който ни казва, че един анонимен учен, който живял след царуването на Хераклий, т.е. след 640 н.е., използвал книги на различни езици, включително тракийски 84. Тъй като в този контекст тракийски е синоним на славянски, е очевидно, че славянски книги са съществували през седми век, или два века по-рано, отколкото си е мислил Брайс.

Другото свидетелство се намира в "De Magistratibus", книга на Йоан Лидийски. Освен други неща, авторът ни казва, че Константин Велики е наричал своя нов град на Босфора "бивак" чак до деня на своето ръкопологане. "Сами можете да се уверите в това", пише Лидийски, "ако прочетете константиновите "Беседи", които той лично написа на родния си език и остави за идните поколения." 85

Лидийски не ни казва какъв е бил родният език на императора, но това може лесно да се разбере. Юлиан Апостат, племенник на Константин, нееднократно заявява, че той и предците му са мизи, тракийски народ 86. Езикът на семейството на Константин следователно не може да е друг, освен мизийски, което значи тракийски, а по-късно наричан български или славянски. Константиновите "Беседи", писани на този език, все още са съществували по времето на Юстиниан. Така че нищо не пречи "Житието на Юстиниан" да е било написано със славянско писмо и на славянски език, да речем от бившия учител на императора - Богомил Теофил.

Заклучението на това изследване е, че трите грешки, приписвани на Марнавич, са съществували само във въображението на Джеймс Брайс. Готите в Испания са говорили славянско наречие. Балканският полуостров не е бил славянизиран през седми век, а е бил праотечеството на няколко славянски народа от паметивека. Някои, ако не всички, славянски народи са били писмени много поколения преди девети век. Така че няма никакво основание да се съмняваме, че славянска версия на *Vita Justiniani* може да е била написана през шести век и съхранявана на Атон до началото на седемнайсти век, когато Марнавич е можел да обърне внимание на нейното съдържание.

ВТОРА ЧАСТ

V. МЕТОДОЛОГИЯ И ДЖЕЙМС БРАЙС

61. Що за учен е нашият виконт от северна Ирландия? Видяхме, че той просто е игнорирал доклада от О'Конър за датировката на църквата "Света София" в София. Видяхме, че цитира Мавро Орбини и Джакомо ди Пиетро Лукари. Споменава и Дуклянския презвитер. При внимателен прочит на въпросните книги става ясно, че те съдържат информация, която е убягнала от вниманието на Брайс. Той просто е прегледал отгоре-отгоре тези книги. Ще видим след малко, че особено в случая на Лукари това е особено дразнещо.

Предполага се, че Брайс трябва да е прочел кратката "Chronicon" на Комес Марцелин, защото пише, че Марцелин споменава името Домнио, но не и това на Селимир. Това е наполовина вярно и наполовина невярно, и се нуждае от пояснения, каквито не намираме в статията на Брайс. Вече отбелязахме, че Брайс никога не е виждал "Indicia Vetustatis" на Марнавич, което е пропуск с огромно значение. Брайс несъмнено е чел писаната от самия Юстиниан "Institutions", където авторът влиза в спор с Теофил. Въпреки това четем, че Теофил не бил историческо лице. Чел е и

"Anecdota" на Прокопий, но е пропуснал да забележи някои факти със изключително значение за темата, по която е седнал да пише.

A) ANECDOTA на Прокопий

62. За да няма обърквания, ще започнем с очевидното. Юстиниан не е бил грък. Той не е обичал много гръцката култура и "култура". Скоро след като става император, той затваря езическите училища в Атина 529 н.е. Един от неговите сподвижници конфискува средствата за публични представления в градовете на Гърция 87. Когато Юстиниан мразел някого, казва Прокопий, го обвинявал, че е грък, "сякаш беше изключено за човек от Гърция да бъде свестен" 88. Може би никога няма да разберем по какви причини Юстиниан е подозирал всичко гръцко, но тази негова подозрителност извън всякакво съмнение е била дълбоко вкоренена. Прокопий се оплаква, че императорът "продължи с гоненията на "гръците", както са наречени, с издеяния над техните тела и с плякосването на имуществото им." 89

63. Юстиниановите сподвижници не са били чак толкова сурови към италиотите, но все пак сурови. Когато Александър Логотет Alexander Logothete бил изпратен в Италия, казва Прокопий на друго място в "Anecdota", "той опитал да изкопчи пари от италиотите, заявявайки, че ги наказва за тяхното поведение по време на царуването на Теодерик и готите". 90 Бирникът нямаше да се държи така, ако не е бил сигурен в отношението на Юстиниан към италиотите. Да припомним и че Юстиниан води своите войни в Италия и северна Африка чрез своя генерал Белизар. Самият император никога не е показвал копнеж да посети Рим – градът на предците на всички римляни, включително на онези, живеещи в Цариград.

64. Какъв е бил Юстиниан тогава, ако не е бил нито грък, нито римлянин? Бурната омраза, която Прокопий демонстрира към своя император, може да ни помогне да намерим отговора. Юстиниан, казва Прокопий, "по говор и по облекло и по разсъждения... беше варварин" 91. Така стоят нещата, че Юстиниан е роден в Тракия Илирикум, където населението не е говорило нито гръцки, нито латински. Неговите родители са били автентични траки. Чичо му Юстин, който също е бил император, отишъл в Цариград пеша, за да си пробва късмета, защото работите в провинцията не вървели добре за него и двамата му братя. Или поне така разправя Прокопий 92.

Прокопий добавя, че и съпругата на Юстин – Лупицина – също била варварка; той я удостоява два пъти с този епитет. Името на бащата на Юстиниан е дадено като Сабатий Sabbathius. Това име не е много различно от славянското име Сава.

65. Прокопий подмята, че от човек с такъв произход може да се очаква всичко. Авторът на "Anecdota" не казва какво мисли за затварянето на училищата в Атина. Но пък посочва какъв добър човек е бил Анастасий, предшественик на Юстиниан. Сигурно е бил. Освен другите си качества, Анастасий се оказва чичо на Хипатий. Този Хипатий бил претендент за трона, който се разминал на косъм от това, да свали Юстиниан и заеме мястото му, когато избухнало прочутото въстание "Ника" наричано така заради виковете "ника" – гр. "победа" – на въстаниците – б.пр. в Константинопол 93. Въстанието е три години след затварянето на училищата в Атина. То е било провокирано от Зелената агитка, т.е. групата с преобладаващ гръцки елемент. Прокопий извърта причините за бунта, което показва на чия страна е бил. Той обяснява, че докато Анастасий бил жив, държавната хазна преливала от злато. Но този Юстиниан! "Всички тези пари Юстиниан прахоса скоротечно... заради добрината си към варварите." 94

Създава се впечатление, че Юстиниан е взимал пари от гръците и италиотите и ги е раздавал на другите етнически групи. Той "никога не престана да пилее огромно

състояние заради всички варвари”, продължава Прокопий, “дори за тези, за които даже не бяхме чували досега... И така всички варвари станаха притежатели на богатството на римляните...” 95

Кои са варварите, за които Прокопий говори, и къде са били? Дали Юстиниан е пренасял “богатството на римляните” отвъд границите на империята или в по-затътените провинции, които генерал Белизар е връщал към империята с употреба на сила? Или пък Прокопий е имал предвид онези граждани на империята, които са отказвали да се идентифицират като гърци или италиоти?

По времето на Юстиниан населението на империята се е състояло от триста и няколко народа, всички прие мащи властта на Константинопол 96 . В демографски аспект римляните и гърците са били периферни народи. Многозначително е, че Атаулф, един от готските князе, дори е възнамерявал да нарече цялата империя Готия, вместо Романия, и че накрая е размислил, опасявайки се, че така може да дискредитира съществуващото законодателство, което е щяло да подкопае основите на държавата 97 . В същото време Константинопол, столицата на тази мултикултурна федерация, се е превърнал в повече от типичен космополитен център. Зосим ни казва, че Константин Велики разширил града “до размера на прекомерно огромен град, такъв, че много от неговите приемници, след като се установяваха в него, привличаха излишно голяма сбирщина от различни краища на света с цел за военна служба или за търговия или по други причини” 98 . Прокопий с огорчение се оплаква, че имотните в Константинопол е трябвало да “превърнат своите жилища в квартири за седемдесет хиляди варвари” 99 . Явно е, че тези са варварите, които Прокопий е мразил от сърце и които са получавали щедрости от Юстиниан.

66. Можем ли да намерим нещо по-конкретно за тези варвари в Цариград Константинопол? Как са изглеждали и с какво са се занимавали? Гравюрата на Теодосий, сега в музея на Алмендралехо, Испания, показва няколко варвари като дворцови пазачи, чиито елегантни черти биха ги направили достойни за охраната на Катерина Велика. Колкото до това, какво те и сънародниците им са вършили в Цариград, можем само да предполагаме, че са работили за препитание, като всеки друг. Това не винаги е било лесно, както несъмнено знае всеки с опит в живеенето в метрополис. Съревнованията и конкуренцията са очаквани. И ги е имало. Типична илюстрация в това отношение са Зелените и Сините. Тези две агитки са били в жесток конфликт помежду си, но наказанията за техните изстъпления, казва Прокопий, се прилагаха предимно спрямо Зелените 100 . На друго място Прокопий описва наказанието за педерастия, като добавя, че в началото това наказание не се отсъждало за всички, “а само за онези, за които се знаеше, че са от Зелените...” 101 Императрица Теодора също мразела Зелените. В очите на Юстиниан всеки поддръжник на Зелената агитка бил подозрителен. 102

67. Тъй като Юстиниан е недолюбвал Зелените, съвсем естествено е да е облагодетелствал Сините. И точно това ни казва Прокопий. Х.Б. Дюинг, преводач на прокопиевата “Anecdota”, казва, че Юстиниан подпомагал “Венетите или “Сините”, на които, както се знае, той беше възторжен покровител и в резултат на това успя да хвърли всичко в хаос и безредие” 103 . И Юстиниан, и Теодора, казва Дюинг по-нататък в своя превод, “бяха членове на Синята агитка отдавна... дадоха на членовете на тази агитка голяма свобода по отношение на държавните дела” 104 . По друг повод, за да отмъсти за смъртта на две от протежетата си, Теодора, “показвайки явно факта, че подпомага Сините”, направила така, че офицерът, отговорен за инцидента, да бъде намушкан 105 .

68. Интересното за нас е, че самият Прокопий никъде не говори за “Сините”. Той винаги казва Veneti . Преводачът Дюинг е този, който подменя етническото определение Венети, като го перифразира на “синята агитка” или на “Сините”. Той

изопачава нещата като информира читателите си, че Сините са наричани Венети, едно име "което е обяснено в книга II.XI.32 в прокопиевата "History of the Wars" – бел.авт. като еквивалент на Сини. Те са били облечени в синьо, особено на хиподрума" 106 . Само че в книга II.XI.32 Прокопий не казва, че "Сините са наричани Венети". Той казва, че Юстиниан е харесвал венетския цвят, който бил синият. Венетите не са били предимно конен клуб. Те са били етническа общност, в националния костюм на която синият цвят е бил достатъчно изразен, че да привлече внимание, както това е ясно обяснено от Йоан Лидийски, съвременник на Прокопий, в неговата книга "De Mensibus" 107 . И така виждаме, че това, нелепо обяснено от Прокопий като спортни клубове и още по-нелепо допълнено от неговия преводач, всъщност са били политически партии, формирани на етническа основа. Не знаем с точност какви други национални групи са се присъединявали към всяка от тези партии, но знаем, че венетите са били мнозинството от онези със сините униформи.

69. Славянската идентичност на венетите, като етническа група, е установена с абсолютна сигурност. Йордан, друг съвременник на Прокопий, ни казва, че "започвайки от Вистула Висла – б.пр. , многобройният народ на венетите живее на много обширна територия. Макар техните имена да се различават според рода и мястото, все пак те са главно наричани склавени и анти" 108 . На друго място пише: "Тези народи... макар че произлизат от една раса, сега имат три имена, които са венети, анти и склавени..." 109

Венетите и склавените са били един и същ народ или два близки клона на един народ, затова можем да предположим, че тяхната връзка не се е късала пред портите на имперската столица, а е била здрава и между градските стени. Всяко споменаване на венетите в Цариград по времето на Юстиниан се отнася до славянския компонент от населението, който отчасти – ако не основно – трябва да е принадлежал към прочутата "Синя" агитка.

А че венети, венеди, венди и вандали са един и същ народ не се нуждае от допълнително коментиране.

70. Като четем между редовете на историите от Прокопий, в които не се говори за цветни агитки, можем да видим, че по времето на Юстиниан Цариград Константинопол е бил преобладаващо славянски град. Прокопий, разбира се, не казва, че всеки в столицата е носил славянска носия или славянска прическа. Както обикновено, той ги приписва на съответната "агитка", представителите на която не се бръснели или подстригвали както трябва!

"А те не си пипат мустаците", мърмори Прокопий, "или брадите изобщо, а ги оставят винаги да израстват много дълги, като на персите. Но косите на главите си те режат отпред до към темето, оставяйки една част отзад да виси доста дълга, както е при масагетите. Всъщност, по тази причина на това му се вика хунска мода." 110

Също и облеклото на тази "агитка" обижда префинения вкус на византийския писател, който се оплаква, че "техните плащове и гащи и особено обувките им, по име и мода, също мязат на хунски". 111 Описанието, дадено от Прокопий, на тези дрехи си струва да се прочете. Ръкавите на техните ризи се пристягат близо до китките, казва той, "като оттам до рамото постепенно се разширяват и нагъват неимоверно. И всеки път като ръкомахат, докато подвикват в театрите и на хиподрумите, или докато нахъсват своите за победа по своя обичай, тази част от тяхното облекло се набира нагоре, което кара глупците да мислят, че телата им са много внушителни и яки и че затова се обличат в такива дрехи, но те не забелязват факта, че широката кройка и неизпълнените дрехи показват повече мършавината, а не силата на техните тела". 112

Дали хуните са носили такива дрехи в първоначалната си родина, ще оставим отворен въпрос. Все пак всеки, който е виждал украински ризи, лесно ще ги разпознае в описанието на Прокопий. Не е трудно и да отгатнем как терминът "хунски" вероятно е хрумнал на опитния наблюдател. Прокопий е писал през средата

на шести век, тоест три пълни поколения след царуването на Атила в Европа. Оттогава хуните са се асимилирали сред славяните, с изключение на няколко области край Дунав. Терминът "хунски" обаче е останал като обозначение на териториите в тази част на Централна Европа, която е била независима както от Източната, така и от Западната империя, и където милиони венети, склавени и анти са продължавали да живеят. Като е осмивал хунската мода, Прокопий е осмивал вкуса на "чужденците" в Цариград, повечето от които са били членове или сподвижници на "синята" агитка – тази на венетите. Интересно е да се отбележи в тази връзка, че четири века по-късно през 968 г., описвайки външния вид на българския посланик в Цариград, Luizo LuidPrand отбелязва и хунската му прическа – *Vn9arico more tonsum* . 113

Стигаме до извода, че ако Брайс си бе направил труда да прочете внимателно своето копие на труда на Прокопий, можеше и да се въздържи от убийството на юстиниановата самоличност.

в) Фамилия Марнавчик през 14 век

някои от имената по-долу умишлено не са транскрибирани на кирилица – б.пр.

71. Друго нещо, което Брайс е можел, но не е направил, е да прочете по-внимателно книгата на Лукари. На страници 62- 68 на своята книга Лукари говори за *Ou9lich* и *VuKashin MarnavchiK* като за съвременници на цар *Vrosh* , някъде между 1356 и 1371. Лукари също обяснява, че *Miliza* , дъщеря на *Ou9lich* , била омъжена за *Lazare* , принц на Сърбия, от когото тя имала двама синове и пет дъщери. Едно от момичетата, *Mara* , станало съпруга на *Shishman* , цар на България. После Лукари ни казва стр. 72 , че *Marko KrateviKi* , националният герой на българите и сърбите, е не друг, а синът на гореспомнатия *VuKashin MarnavchiK* . Естествено сходството на имената *Marnavich* и *MarnavchiK* може да е съвпадение и босненският епископ може да не е потомък на фалимията Марнавчик от четиринайсти век. Обаче защо, макар и само като съвпадение, сходството да не се отбележи? Преди да се обвинява някого, че е фалшифицирал своето родословие, трябва да му се даде шанс да защити каквото е написал. Брайс отказва да даде думата на онези, които са могли да изчистят името на Марнавич.

с) Комес Марцелин и Селимир

72. Брайс казва, че Домнио е споменат от Комес Марцелин, но Селимир не е. Това донякъде е вярно, но не съвсем. В "Chronicon " на Комес Марцелин името Селимир *Selimir* присъства, но е изписано по-различно, а именно *Gelimer* . Най-новото издание на "Chronicon " е от 1846 114 , което навярно е имал Брайс пред себе си, докато е писал статията си. Ако това е така, пропускът му да забележи името *Selimir* може да бъде още по-трудно оправдан. В един параграф след последното изречение на Марцелин анотаторът говори за вандалския княз в северна Африка и изписва името му *Selimer* .

Може би тук имаме изкривена форма на славянското име *Vladimir* , тъй като вариации като *Valamer* , *Ballomer* и *Filimer* се срещат в хрониките. Също така е възможно това да е името ЖЕЛИМИР, означаващо "търсещ мир" и което до днес се среща в Хърватия. Запазила се е сребърна монета от времето на този княз, където името му е изсечено като *GEILAMIR* , което доказва, че изписването на "варварското" име на този княз с латински букви е било проблемно.

Какво пречи по време на младежките си години този човек да се е оженил за момиче от рода на Юстиниан? Определено Брайс никога не се е замислял над тази възможност. Можем да предположим, че Брайс би запитал: ако това е така, защо Марнавич не е идентифицирал Селимир от житието с вандалския княз на Комес Марцелин? Отговорът е: пропуск от страна на Марнавич по каквато и да било

причина не прави невъзможна подобна идентификация. Възможно е оригиналът на житието, което Марнавич е видял, да е бил повреден на това място. А може и Теофил Богомил, който е писал биографията, да не е искал да описва подробности. Все пак Юстиниан едва ли би желал да подчертаят факта, че армията му е воювала с леля му Лада и мъжа ѝ, чийто син преди това Юстиниан е убил в схватка. Да не забравяме и че Речирад е бил обвиняван, че дружи с българите и че на места българите са били асимилирани от готите ¹¹⁵, а пък готи и вандали се различават само по име.

Между другото, Изидор Севилски споменава нещо интересно за връзките, които са съществували между гетулите *Getuli* в северна Африка и древните траки *Getae* :

GETULI GETAE DICUNTUR FUISSE, QUI INGENTI AGMINE A LOCIS SUIB NAVIBUS CONSCENDENTES, LOCA SYRTIUM IN LIBYA OCCUPAVERUNT; ET QUIA EX GETIS VENERANT, DERIVATO NOMINE GETULI COGNOMINATI SUNT. UNDE ET OPINIO EST OPUD GOTHOS, AB ANTIQUA COGNATIONE MAUROS CONSANGUINITATE PROPINQUOS SIBI VOCARE.

Казват, че гетулите са тези гети, които, като напуснали страната си с огромна флотилия, населили земята на сиртите в Либия. Понеже идвали от Гетика, били наречени с производното име гетули. Оттук и мнението сред готите, че трябва да се отнасят към маврите като към роднини, заради древната кръвна връзка помежду им. ¹¹⁶

Един последен детайл: когато *Selimir Gelimer* и жена му били отведени в Цариград след рухването на вандалската колония в северна Африка, Юстин се показал много снизходителен към пленниците ¹¹⁷. Тъждествеността на Селимир, съпруг на Лада, със Селимер, княз на вандалите, е вероятност, която е избягала от вниманието на Джеймс Брайс.

73. Брайс е знаел, че Комес Марцелин не е единственият, който има какво да каже за Селимир. Той е бил наясно, че "в началото на *Annali di Rausa* от Лукари името Селимир е представено като вид епоним на южната славянска раса". Щеше да е добре Брайс да бе продължил с още ценна информация. Позовавайки се на Павел Скалигер, Лукари стр. 15 казва, че *Selimir Harvoi* е бил хърватски цар около 550 г. н.е.

Така се заформя друга вероятност. Ако Лада не е била съпруга на бъдещия вандалски княз, защо пък да не е била жена на Селимир, цар на Хърватия? Ако такива мисли са спохождали Джеймс Брайс, той определено не е пожелал да ги сподели с читателите си.

▫) И все пак един Теофил

74. Брайс твърди в статията си за "English Historical Review" – б.пр., че няма данни за учител на Юстиниан с името Теофил. В същото време от статията, която е писал за "Енциклопедия Британика" през 1881 научаваме, че в "антуража" на Юстиниан е имало един Теофил.

Този Теофил е бил правен експерт и професор в Константинопол, който заедно с Трибониан и Доротей е членувал в комисия, назначена от императора да систематизира законите на империята. Той със сигурност е бил християнин и няма причина да не е могъл да бъде епископът на Сердика, споменат от Марнавич. Брайс цитира, без да прави коментар, Филип Инверници, който мислел *De rebus Gestis Justiniani Magni*, 1783, че адвокатът Теофил и биографът Теофил не са могли да бъдат едно и също лице, тъй като последният "починал през 534 н.е. и не е могъл да напише житието на Юстиниан, който починал през 568". Нито Брайс, нито Инверници обръщат внимание на съвсем първото изречение от *Vita Justiniani*, където се казва, че житието обхваща биографията на Юстиниан до 30-та година на неговото "imperium". Ако приемем, че под *imperium* се има предвид царуването на Юстиниан,

това ни отвежда най-много до 557 година. Но латинската дума *imPerium* има по-широко значение – тя значи също управление и властване. Според данните, Юстиниан се издигнал във властна позиция, като “спечелил благосклонността на цар Анастасий”, след като отишъл в Константинопол за лечение след дуела си с Рецирад. По това време Юстиниан е нямал още двадесет години. Значи това не може да се е случило след 503 година. Ако броим юстиниановото *imPerium* от тази година нататък, това ни отвежда до 533 година. И действително няма нищо във *Vita Justiniani*, което да ни отвежда отвъд тази година, освен онова за надгробния камък на Богомил, което очевидно е детайл от друг източник. Ако юристът Теофил е починал през 534 г., както ни казва Инверници, това обяснява и защо житието приключва точно тогава. Адвокатът Теофил и епископ Богомил са един и същ човек.

75. Да си припомним, че поне три известни църкви са построени в Равена през периода 530-535, тоест когато Юстиниан е вече император след смъртта на Юстин през 527. Тези църкви днес се наричат *S. Vitale*, *S. Maria* и *S. Apollinare*. Има ли нещо по-естествено от това Юстиниан да е направил каквото пише в последното изречение на житието? След като наследил Юстин, Юстиниан за благодарност към епископ Богомил основал храм в Сердика, подобен на църквата в столицата и посветен на божествената мъдрост.

76. Да отбележим също, че в “Библиотека” на Фотий правният експерт Теофил е описан като “мъдър мъж, обичан от Бога” 118. Ако Фотий бе писал на някой славянски език, би казал “богомил”. Единственото, което се губи, е потвърдението от някого, че професор Теофил, мъдрият и обичан от Бога мъж, е бил учител на Юстиниан в младежките му години. Ако Брайс е смятал, че подобна идентификация е невъзможна, можеше поне да ни каже какво го кара да мисли така. Има намек в една от бележките, че съмненията му се основават на Антонен Дебидур, който през 1885 е публикувал монография за съпругата на Юстиниан – императрица Теодора. Но всичко, което казва Брайс в бележка 3 към статията си, е, че “Дебидур не е сигурен дали Теофил, биографът на Юстиниан, може или не може да се идентифицира с юриста Теофил”. Брайс не предлага каквото и да било за разрешаването на тази несигурност.

Е) Предполагането измислено родословие на Иван Томко Марнавич

77. Въпреки че родословието на Иван Томко Марнавич няма отношение към автентичността на *Vita Justiniani*, начинът на съставяне на родословието и обстоятелствата, при които излиза на бял свят, позволяват по-точно оценяване на документи като обсъжданото житие, отколкото преценяването, което ни демонстрират Джеймс Брайс и Константин Иречек. Книгата ин кварто, озаглавена “*Indicia vetustatis et nobilitatis familiae Marciae*”, която съдържа инкриминираното родословие, преди всичко показва, че Марнавич е бил интелигентен, ерудиран и продуктивен. В книгата изобилства от историческа и биографична информация, включително има портрети на сръбския цар Вукашин и на самия Марнавич, както и два нотариално заверени документа на латински, важността на които трудно може да бъде преувеличена.

78. Първият документ е декларация от Антоний Лукател, главен нотариус на Римската курия, написана в присъствието на двама свидетели, а именно Анжело Цезио и Силвестро Спада. В декларацията се казва, че на 9 май 1629 година преподобният Методий Терлецки, пълномощник на Ордена Свети Васил и представител на униатската Архиепископия на Киев, е предал на нотариуса един латински документ за съхранение. Терлецки под клетва уверява нотариуса, че това е преводът на пергамент, написан на кирилица и на древния илирийски език,

собственост на Иван Томко Марнавич. Терлецки също декларира, че е направил превода по молба на Марнавич "дума по дума, без да добавям или пропускам нещо". Освен други неща, в документа става дума за земя, отпусната от царя на Сърбия на 9 май 1394 г., на някой си Гойко Марнавич.

Вторият документ, публикуван в "Indicia", разкрива, че на 8 септември същата година 1629 Иван Томко Марнавич се явил лично пред същия нотариус и му предал за съхранение книжа, част от които били написани на пергамент, а други на хартия. Един от тези документи бил копие на гореспоменатия превод, направен от Терлецки. Нотариусът е декларирал по отношение на този обред, който е станал пред същите свидетели, че по оригиналните документи е нямало никакви следи от изтърквания, повреди, задрасквания или друг тип следи от подправяне, и във всяко отношение ги приема за редовни. По силата на тези документи Иван Томко доказал, че е потомък на Гойко Марнавич. Неговото въведение към "Indicia" носи дата 1 май 1632 г.

79. Ако предположим, че Марнавич е фалшифицирал биографията си, в което искат да ни убедят Брайс и Иречек, трябва също да приемем, че е започнал с изфабрикуването на един или повече пергаменти, както и че измамата не е била забелязана от преподобния Терлецки, докато е превеждал славянския текст на латински. Това би било твърде смело твърдение, защото Терлецки очевидно е бил признат експерт по славянска литература 119. Иначе трябва да заключим, че Терлецки е знаел за предполагаемата измама или е имал съмнения за такава, но е бил убеден да стане съучастник на измамника. Всички тези хипотетични предположения пропадат, когато обърнем внимание на факта, че оригиналните документи са били дадени за съхранение при нотариус. По този начин Марнавич се е лишил от възможността да унищожи тези документи, в случай че го заподозрат за измама и почне разследване на автентичността на книгата му.

80. Сякаш си е търсил белята, Марнавич е публикувал в своята "Indicia Vetustatis" латинския превод, направен за него от Терлецки, както и няколко други документи. Така той е казал на целия свят своите претенции и е посочил къде могат да се намерят неговите "фалшификации", ако някой реши да ги проверява. И накрая, Марнавич е посветил "Indicia Vetustatis" на свой братовчед, наречен Фаркас Lupus, рицар от Ордена на Малта. С това, излишно е да се обяснява, той е прибавил още един човек към списъка на онези, които биха се разгневили, ако във въпросните документи имаше измислици.

81. Джеймс Брайс е знаел за "Indicia Vetustatis", защото я споменава в статията си за "English Historical Review". Защо не е потърсил споменатите в нея документи, когато е бил в Рим през 1883? Преглеждането на оригиналните пергаменти и документи щеше веднъж завинаги да реши въпроса с тяхната автентичност. Дори да не е могъл да издири архивите на нотариуса Антоний Лукател, Брайс можеше да информира читателите си за своя опит, както го прави при други случаи. Очевидно не е опитал. Защо? Отговорът е: той не е потърсил оригиналните документи, защото не е чел "Indicia Vetustatis" и съответно не е имал представа какво да търси и по каква причина. Почти сигурно е, че Брайс не е чел биографията, защото на страница 6 в нея Марнавич пише следното:

GENTIS NOSTRAE IGITUR ORIGINEM ALTIUS QUAM A PRINCIPIBUS NISSAE SIVE NAISI (SIC), DARDANIAE VRBIS ANTIQUISSIMAE, PER ME PETERE NON LICUIT, OPINARI PLACUIT. LICET NON DESINT QUI ORIGINEM NISSENSIUM PRINCIPUM, AD MAGNUM CONSTANTINUM IMPERATOREM RETULERINT, EO POTISSIME ARGUMENTO, QUOD APUD BOGOMILUM SEU THEOPHILUM, UT EUM NICOLAUS ALEMANNUS IN NOTIS AD PROCOPIUM APPELLAT, IUSTINIANI MAGNI MAGISTRUM, & VITAE AD TRIGESIMUM IMPERII EIUS ANNUM SCRIPTOREM, POSTEROS CONSTANTINI, NISSAE IN DARDANIA, LOCO NATALI SANCTISSIMI PRINCIPIS, CUM AUTHORITATE, & DIGNITATE VIXISSE, COGNOVERINT.

Не ми разрешиха да проучвам произхода на нашата фамилия по-назад от

принцовете на *Nissa*, или *Naissus* – Ниш – б.пр., най-старият град на Дардания, въпреки че бях доволен да науча, че отива още по-далеч. Има автори, които свързват произхода на тези принцове на Ниш с император Константин Велики, и те твърдят, че са научили от Богомил, или Теофил, както е наречен от Николас Алемани в неговите бележки към Прокопий, учител на великия Юстиниан и автор на неговата биография до трийстата година на неговото *imperium*, че потомците на Константин са живели могъщи и с достойнство в град Ниш в Дардания, родното място на този най-праведен Принц.

82. За какво намеква Марнавич? Кой му е попречил да разпитва за произхода на рода си преди времето на Юстиниан? Не може да е бил Алемани, защото Алемани вече е бил мъртъв от шест години. Трябва да е бил някой друг, чийто авторитет и воля Марнавич не е могъл да си позволи да пречупи. Сдържаността, наложена от някакви фактори, обяснява и защо Марнавич пропуска да признае авторството си на резюмето на *"Vita Justiniani"*. Марнавич прави впечатление на честолубец. Ако не го възпираше някаква забрана, той едва ли щеше да устои на изкушението да каже на своите читатели, че той, а не друг, е авторът на резюмето на житието, което Брайс е имал късмета да намери 250 години по-късно.

83. Тук трябва да споменем три важни факта към днешна дата 1971 :

1) *"Indicia Vetustatis"* не присъства в каталога на Ватиканската библиотека, въпреки че е публикувана от ватиканското издателство.

2) *"Indicia Vetustatis"* не е налична и в библиотеката на Малтийските рицари, макар че е била посветена на един от тях и въпреки че самият Марнавич се е присъединил към Ордена на Малта.

3) Към настоящия момент сборникът, съдържащ ръкописа от Барберини *Justiniani Vita*, е във Ватиканската библиотека, но документите не са изучавани от времето на Джеймс Брайс. А останалите оставени книжа на Алемани са обгърнати от мълчание. И така, книгите на Марнавич имат навика да изчезват, както и неговите източници. Сред последните, ако може да се вярва на Армин Павич 120, е имало псалтир, написан през 1222 на глаголица от презвитер Никола от Раб. Виж епилога.

84. Видяхме, че Джеймс Брайс дава ниска оценка за надеждността на Марнавич най-вече заради статията на Армин Павич. В тази статия авторът саркарстично отбелязва, че Марнавич е считал някои от намерените документи за "чуден дар от Бога". Павич не е бил склонен да вярва в чудеса, особено ако те са помагали на Марнавич да състави родословието си. Иречек също е бил скептичен. Подобен скептицизъм е разбираем. Чудото не се е проявило и при Павич или Иречек, за да постави в ръцете им документи, които да им позволят да проследят произхода си до цар Вукашин на Сърбия или принцовете на Ниш. Съвсем човешко е, ако са завиждали мъничко. Сигурно това е и причината тези двама господа да не са виждали изобщо *"Indicia Vetustatis"*. Те са пропуснали и три неща, които рационализират чудото, за което Марнавич говори. Първо, Марнавич е живял много години в Рим, където е имал достъп до източници, които не са могли да се намерят на друго място. Второ, Марнавич се е родил и израстнал преди Трийсетгодишната война, което ще рече преди всеобхватното унищожаване на славянската литературна съкровищница. Трето, думите "чуден дар от Бога" на Марнавич изглеждат като художествен израз, който той е ползвал на местата, за които е счел за опасно да разкрива точно как се е снабдил с даден ценен документ.

85. Може да се възрази, че Павич и Иречек не са се запознали с *"Indicia Vetustatis"*, но не защото не са искали, а защото книгата се намира трудно. Същото може да се каже и за Джеймс Брайс. Така е наистина, книгата трудно се намира. Единственото копие, което успяхме да намерим, бе в Националната библиотека в Париж. Изглежда има още едно копие и в Маркианската библиотека във Венеция. И този факт показва, че

трудовете на Марнавич са на изчезване. Това обстоятелство опровергава предположението на Джеймс Брайс, че документите, които той не е могъл да намери през 1883, никога не са съществували.

86. Не искаме да приключваме тази глава, без да обърнем внимание на читателя и на още един важен детайл. В латинското резюме на *Vita Justiniani* Марнавич ни казва, че пълният, славянски оригинал на юстиниановото житие е било на съхранение в манастира "Свети Васил" на планината Атон. От "*Indicia Vetustatis*" научаваме, че преподобният Методий Терлецки в Рим е бил пълномощник на Ордена на Свети Васил. Възможно ли е преподобният Терлецки да е занесъл славянския оригинал или негово копие в Рим, където да го е държал при себе си или да го е дал назаем на Алемани? Това не би ли обяснило предпазливостта, с която Марнавич говори за славянското житие? Забраната за проучвания, свързани с потомците на Константин Велики в Ниш, за която намеква Марнавич в "*Indicia Vetustatis*", достатъчно добре обяснява колко предпазлив трябва да е бил всеки, който е притежавал книги по темата или е знаел нещо конкретно за славянския произход на великия Юстиниан.

Всичко казано дотук засягаше високомерието на Брайс, неговото лекомислие, накъсана логика и готовността му да заклеймява без достатъчно основания. Свидетелства за това, че неговата почтеност не може да се приема за даденост, могат да се намерят в приложения 9 и 10.

Бележка към параграф 58:

Във връзка със сведението от Pseudo-Caesarus си струва да се отбележи, че в два славянски документа, съответно от 15 и 16 век, при описанието на дадени събития от далечното минало реката Дунав е наречена Физон (Physon).

ТРЕТА ЧАСТ

VI. НОВИТЕ ДАННИ

87. Историята си има своите начини да повдига наново приключени теми. От времето, през което Брайс и Иречек са си обменяли кореспонденция за творбата на Теофил Богомил, са се появили няколко нови факти, които реабилитират Марнавич и които би трябвало да накарат скептиците да преосмислят въпроса за юстиниановия етнически произход.

Фактите са:

- i) Ново издание на "*Historiae*" от Теофилакт Симоката.
- ii) Откритие на надпис в Залцбург, Австрия, в който Одоацер се описва като цар на рутените 1910? .
- iii) Резултатите от археологическите разкопки при църквата "Света София" в София 1910-1913 .
- iv) Публикуването на манускрипт от седемнайсти век на Величко Самуил 1919 .
- v) "Влесова книга", открита през 1919.

Ще ги разгледаме едно по едно.

88. В същата година 1887, в която статията на Брайс се появява в "*English Historical*

Review ", в Лайпциг излиза ново издание на "Historiae " на Теофилакт Симоката, публикувано от Тойбнер. Симоката е бил египтянин, живял през седми век, който е писал на гръцки и няколко пъти отъждествява славянските народи с древните гети ¹²¹ . В тази връзка трябва да се подчертае, че Фотий, който в своята "Библиотека" прави кратка рецензия на книгата от Симоката, не протестира за идентификацията славяни = гети. Ако някога е имало учен, който е бил в позиция да знае дали тази идентификация е вярна, това е бил Фотий.

Готите, които са били клон на гетите, са били славяни. Начинът, по който готското име се е наложило, е описан в приложение 4. Тук е моментът да се отбележи, че отъждествяването на славяните със старите гети от Симоката, се потвърждава и от много други автори, сред които и Филосторгий, автор от пети век, който го прави по следния начин:

"Казват, че по онова време Урфила Ourfila , един от скитите отвъд Дунав, довел на римска територия многоброен народ – гетите от старо време, на които в наши дни им викат готи..." ¹²²

Вече цитирахме Орозий, друг историк от пети век, който казва същото ¹²³ . Ако Брайс беше проучил тези автори, можеше да се въздържи да нарича ръкописа от Барберини фалшификат. Ако беше обърнал внимание на книгата на Лукари, можеше да не засипва с презрение Марнавич и твърдението му, че визиготите в Испания са говорили език, подобен на сръбския. Ако Иречек познаваше книгите на Симоката, Фотий и Филосторгий, можеше да види нещата от друга перспектива и можеше да се въздържи от определянето на далматинските традиции като готомания Gothic mania .

89. Странното е, че след появата на книгата на Симоката нито Брайс, нито Иречек, намират за нужно да обяснят дали и тази книга трябва да се счита за измама, или пък я считат за автентична и са склонни да преразгледат становището си за Марнавич, като се извинят, че са подвели читателите си. Ако някой от тях действително си е променил мнението, трябва да го е обявил шепотливо, защото авторът на тези редове никъде не намира следи от отстъпление от тяхна страна. От друга страна, много по-вероятно е Брайс, а може би също и Иречек, да са игнорирали умишлено свидетелството на Симоката, което идентифицира гетите със славяните. По-вероятно е, защото поне две по-ранни издания на Симоката са били известни на научната общественост преди 1887. Онова от 1834 може да се намери в Бонския корпус ¹²⁴ . Другото е гореспомнатото резюме в "Библиотека" на Фотий, което е лесно достъпно от 1860 ¹²⁵ . При тези обстоятелства, ако Брайс и Иречек са игнорирали Симоката заради недоглеждане - два пъти по двойно недоглеждане – е нормално да се запитаме колко още важни моменти двамата са недооценили или разбрали погрешно преди критиката си към Марнавич.

90. Ново свидетелство, че някои славянски народи са присъствали и са били доста активни в югоизточна Европа половин век преди Юстиниан, се намира и в публикацията на един надпис в австрийския град Залцбург. В този надпис Одонцер е посочен като цар на рутените. Той гласи:

**ANNO DOMINI CCCC LXXVII ODOACER
 REX RUTHENORUM GEPPIDI GOTHI
 UNGARI ET HERULI CONTRA ECCLESIAM
 DEI SEVIENTES BEATUM MAXIMU(M) CUM
 SOCIIS SUI QUINQUAGINTA IN HOC
 SPELEO LATITANTIBUS OB CONFSSIONEM**

FIDEI TRUCIDATOS PRECIPITARUNT NORICORUM QUOQUE PROVINCIAM FERRO ET IGNI DEMOLITI SUNT.

(В годината на Нашия Бог 447, Одоакър, цар на рутените, гепидите, готите, унгарите и херулите, разярен срещу Божията църква, уби и хвърли от скалите, заради тяхната вяра, блажения Максимус и петдесет от неговите съмишленици, които се криеха в тази пещера, и опустоши провинция Норикум с огън и меч.

Тези думи могат да се видят на мраморна възпоменателна плоча в стената на една гробница, която е част от манастира "Св. Петър". Размерите на плочата са дадени като 56 x 58 cm. Тя е изработена по времето на игумен Килиан 1521- 1535 и първоначално е била поставена в една от по-долните, но по-късно е качена в сегашната пещера.

Както е всеизвестно, рутени е името, с което германците са наричали украинците. В средните векове същото име често е ползвано и като обозначение за руснаците. Одоакер явно е бил предводител на армия, която се е състояла от различни славянски народности. Присъствието на славянски елементи в централна Европа преди времето на Юстиниан не може да се отрече. Брайс няма вина, че не е познавал надписа от Залцбург. Неговите лекомисленост и презрение, които демонстрира спрямо Марнавич, обаче са отделен въпрос. виж приложение 8.

91. Мнението на Иречек, което с готовност е прегърнато от Джеймс Брайс, че църквата "Света София" в София е построена някъде през 11 век, се оказва несъстоятелно в светлината на данните, получени при разкопките около църквата от 1910. Установено е, че "Света София" не е нито първата, нито единствената църква, построена на това място, а че е последната от поредица от пет църкви, първата от които се датира към началото на четвърти век. Намерените 23 монети сред развалините изключително улесняват датировката на постройките. Оказва се, че в по-ранни времена мястото е било езически некропол. Вярно е, че нито една от монетите не е категорично отнесена към времето на Юстиниан. Все пак не е намерена нито една монета от по-късни години 126.

Също така се наблюдава особено интересен факт по отношение на строителните похвати. Прокопий казва, че когато Юстиниан забелязал, че стените на Сердика са се влошили с течение на времето, "той ги построи и укрепил" ¹²⁷. Само след миг размисъл можем да предположим, че императорът, който е поправил градските стени, вероятно е направил нещо и за обществените сгради в града, на първо място за църквите. Повечето хора знаят, че Юстиниан е построил известната църква "Света София" в Цариград Константинопол. Малко известно е обаче, че той е построил и друга със същото име в град Одрин, намиращ се на североизток от Константинопол, който по юстинианово време се е казвал Юстинианопол ¹²⁸. Да не забравяме и църквите в Равена, завършени при царуването на Юстиниан – S. Vitale 530 г., S. Maria 530 г. и S. Apollinarius 535 г. Цялостният изглед на последната поразително наподобява този на "Света София" в Сердика София. Би било изненадващо, ако Юстиниан не е построил църква в прилични пропорции за град като Сердика. Църквата "Света София" е просторна сграда, която побира 500 души. Над приземното ниво стените ѝ са построени с изпечени тухли, които са били лукс през онази епоха. Има подове с мозайки, част от които са се запазили. Който и да е одобрил плановете за църквата определено е имал склонност към разточителство, една "мания", която се приписва от Прокопий на Юстиниан. Най-забележителното от всичко е употребата на хоросан за основите на църквата. Той съдържа смес от натрошени тухли и е идентичен с хоросана, използван за стените, които са ограждали града. Същите стени, които, както знаем, Юстиниан "построи и укрепил". Употребата на този вид хоросан е била преустановена във Византийската империя през седми век ¹²⁹. Така датировката на църквата "Света София" се бетонира. Под църквата са открити няколко дузини християнски гробове, като поне един е имал мраморна плоча. В един от гробовете е намерена и сребърна мощехранителница с размери 8x8x7 см, с християнски монограми и златни инкрустации. Всички тези факти се съгласуват със сведенията на Марнавич, че църквата е построена от Юстиниан и че в нея е погребан Богомил Теофил. В същото време никой от тях не се съгласува с мнението на Иречек и Брайс, че църквата е построена през II век. виж също приложение II

92. Най-удивителните от документите по нашата тема, които са се появили ненадейно от мрака на забравата, са ръкописът на Величко Самуил и "Влесова книга". И за двата документа, но особено за втория, сме задължени на Сергей Лесной псевдоним на Д-р Сергей Яковлев Парамонов ¹³⁰. През 1953 Лесной публикува в Париж първата част на своята "История 'Руссов' в неизвращенном виде". Десетата и последна част излиза през 1960.

През 1956 Лесной издава в Мелбърн, Австралия, книга на име "Пересмотр основ истории Славян". През 1964 друга книга от същия автор се появява в Уинипег, озаглавена е "Русь, откуда ты?". И накрая, през 1966, пак в Уинипег, е публикувана първата част на "Влесова книга" Book of Wles. Тъй като днешните средства за комуникации са такива, каквито са, авторът на тези редове за първи път чу за епохалните трудове на Лесной през 1964, а успя да се сдобие с последната от споменатите книги чак през март на 1971.

93. Лесной пише, че през 1926 година Археологическата комисия на Украинската академия на науките е издала произведение от 17 век, озаглавено "Сказание о вїйні Козацкой з Поляками" История на войната на казаците с поляците. Авторът, Величко Самуил, споменава за обръщение на Богдан Хмелницки от 1648 година, в което хетманът призовава украинския народ да се бори като своите славни предци, които под водачеството на Одоначер покорили Рим за период от 14 години ¹³¹. Как е могъл Хмелницки да знае, че Одоначер е бил украинец? Трябва ли да предполагаме, че е ходил до Залцбург, където е видял надписа на плочата, или че е ходил до Рим, където е видял някой фалшифициран ръкопис, който го е заблудил?

Или пък е бил лъжлив историк и автор на измислени хроники? Не е ли ясно, че през средата на 17 век украинците все още са знаели, че те са потомците на клон от древните готи?

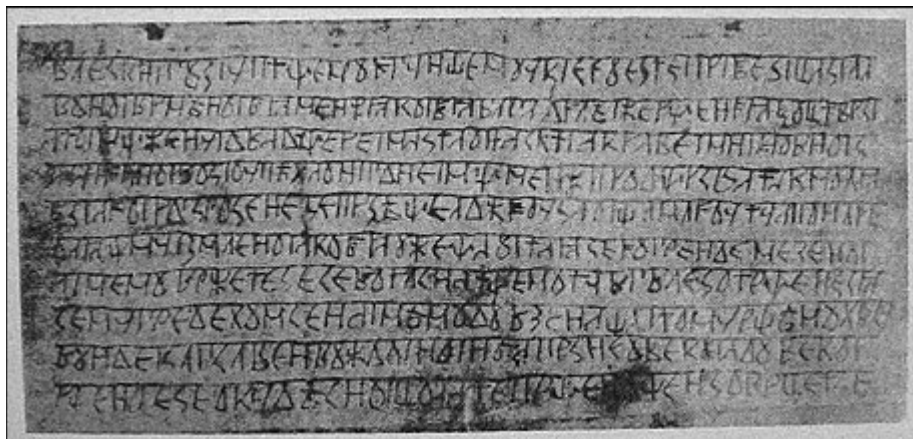
94. Историята на "Влесова книга" е още по-сензационна. Когато през 1919, по време на гражданската война в Русия, армията на Антон Деникин настъпва към север, артилерийски взвод под командването на капитан Фьодор А. Изенбек достига до едно имение, разположено някъде между градовете Харков и Орел. Собствениците вече били избити. Предполага се, че фамилията им е била Куракин или Задонски. В къщата, пръснати по пода на библиотеката и видимо газени, се намирили много лакирани плочици с надписи. Изенбек ги събрал, сложил ги в торба и ги взел със себе си. Когато армията на Деникин била разбита, Изенбек напуснал Русия и се установил в Брюксел.

Професор Ю.П. Миролубов Юрий Петрович, 1892 – 1970 – б.пр. научил за плочиците и помолил за разрешение да ги проучи. Изенбек се съгласил, но заявил, че плочиците няма да напускат дома му. Миролубов трябвало да ги прекопира на място. Той успял да препише 38 "страници" с надеждата, че ще успее да декодира необичайния ръкопис. "С надеждата", защото езикът, макар и определено славянски, се оказал неизвестен диалект. Някои думи били очевидно съкратени. Всичко било сбито, тоест думите не били отделени и нямало никаква пунктуация. Различният правопис на думите, което предполага съавторството на двама или повече души, също се забелязвал. Не всички "страници" са преписани, вероятно защото някои са били лошо повредени от влага и червеи.

Миролубов е измерил плочиците: $38 \times 22 \times 0.5$ cm. Не е могъл да определи от какво дърво са. Изенбек му казал, че вероятно са от бреза. По ръбовете на някои плочици се виждали релефни изображения на слънце, бикова глава или други животни. Има теория, че тези релефи символизират сезоните на годината или месеци. За съжаление, те не били прерисувани. Има снимки на две или три от плочиците. Една от тях е показана в книгата на Лесной "История на русите" 132. Преписът на първите осем плочици може да се намери в края на "Влесова книга". Там редовете са разбити на отделни думи, докато в изложението на книгата си Лесной дава, доколкото е възможно, превод на текста на съвременен руски, заедно със свои коментари.

95. Изенбек умира в Брюксел на 13 август 1941, без да остави нищо след себе си. Голяма част от имуществото му е изгубено – тогава е средата на Втората световна война – а с него и плочиците. За щастие, Миролубов успява да запази онази част, която е преписал. През 1953 слухът за "плочиците на Изенбек" достига до А.С. Куренков в Сан Франциско, който решава да разпита за тях чрез обява в циклостилния руски вестник "Жар-птица". В отговор той получава от Миролубов текста от преписаните плочици и в края на 1959 успява да издаде и коментира приблизително три-четвърти от целия текст.

Така Сергей Лесной успява да преснима текста и коментарите на Куренков. Той забелязва, че на една от плочиците се споменава $Vles$, вероятно името на човека, от когото плочиците водят началото си, или на автора. Това го подтиква да озаглави текста като цяло "Влесова книга" $Book\ of\ Wles$, макар че може би щеше да е по-правилно, ако името бе изписано като $Vles$.

96. След като разглежда "Влесова книга" от няколко различни гледни точки, Лесной стига до изводите, че:

- а) Пред нас е автентичен документ, писан вероятно от двама или повече автори за период от много години, както изглежда преди 880 г. н.е.
- в) Темата на книгата е историята на хората, чиито праселища са били в Карпатите. Гледната точка на авторите е тази на езически жреци.
- с) Езикът е непознат славянски диалект, нещо средно между руски и полски.
- д) Както може да се види от копие в книгата на Лесной, пред нас е азбука, която е от преходен етап между азбуката на Улфила, от една страна, и азбуката на Свети Кирил от друга, като се съди по наличието на букви като Ж, Ч, Ш и ятовата гласна.

97. Съществуването на такава азбука доказва съществуването на славянска писменост, ако изобщо е нужно такова доказване, преди въвеждането на кирилицата, следователно доста преди времето, което Джеймс Брайс е склонен да приеме.

В светлината на новите открития, представени в параграфи 87- 97, критиката на Брайс и Иречек рухва. Нямаме никакво основание да се съмняваме в компетентността или научната добросъвестност на Иван Томко Марнавич. Написаното от Марнавич е вярно. Следователно можем да приемем, че е съществувало житие на Юстиниан, написано първоначално на славянски език от Богомил Теофил, учител на Юстиниан – един оригинал, който е изгубен, преместен, унищожен или скрит, след като Марнавич го е видял, най-вероятно през Трийсетгодишната война.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ

98. Джеймс Брайс тръгна да доказва, че Теофил Богомил е измислен персонаж, който не е написал житието на Юстиниан или пък някоя друга книга. Но той всъщност доказва, че собствените му знания за късната Римска империя са недостатъчни. Той също така показва силна склонност да манипулира правилата на логиката. А именно: Брайс не доказва, че Теофил Богомил никога не е съществувал. Той просто го твърди. Теофил не само е съществувал. Той е бил един от главните съветници на Юстиниан.

Брайс не доказва, че Марнавич си е измислил "Vita Justiniani". Всичко, което постига по отношение на това, е да предположи, че ако Марнавич е лъгал веднаж, е могъл да го стори повече от един път. Дори тук Брайс само се позовава на това, което са

писали други за предполагаемата ненадеждност на Марнавич, без да представят доказателства.

Самият Брайс е търсил една от книгите на Марнавич, но не е успял да я намери. Той сякаш си мисли, че Марнавич трябва да понесе вината за неуспеха, а не казва нищо за онези, които може да са имали реален или предполагаем интерес да мълчат за тази книга, както и за хиляди други.

От издирването на оригиналното житие в Атон, което е направено по молба на Брайс, не могат да се правят убедителни изводи. Докладът за църквата "Света София" в София е с извод в подкрепа на написаното от Марнавич. Брайс е предпочел да не му обръща внимание.

Предполагаемите грешки на Марнавич в крайна сметка не се оказват грешки.

Многократно засвидетелстван факт е, че готите са били клон на гетите. Също засвидетелстван факт е, че думите "гетски" и "славянски" са били синоними. Гетите даките са едни от многото тракийски родове, населявали Мизия, Тракия, Македония, части от Мала Азия, Дунавската равнина, Карпатите, както и в централна, източна и северна Европа, от незапомнени времена. Тези тракийски народи са имали своя писменост по времето на Юстиниан, както и преди това време.

Брайс не си е причинил неудобството да се изправи със своите "открития" срещу сведенията в "Anecdota" на Прокопий, в "Ristretto" на Лукари, в "Хроника" на Комес Марцелин и в "Институции" на самия Юстиниан. Той никога не е чел "Indicia Vetustatis", в която родословието на Марнавич се представя с всички подробности. Новите свидетелства, открити след публикуването на статията на Брайс, подкрепят твърденията на Марнавич:

i) Излиза ново издание на "Historiae" на Симоката. Брайс или го е пропуснал, или го е видял, но не му се е искало да се самопровергае, въпреки че Симоката нееднократно идентифицира славяните с гетите, респективно с готите. Оставаме със съмнения за друг един момент, а именно дали Брайс е знаел или не за предишните издания на книгата на Симоката, които вече са били налични, когато той е седнал да напише смъртоносната си статия за "English Historical Review".

ii) Надписът от Залцбург доказва, че Одоацер е бил цар на рутените, славянски народ. Съответно това означава, че народът, който по-сетнешните автори са наричали готи, са били всъщност рутени.

iii) Археологическите разкопки в София 1910-1913 сочат, че една от няколко църкви на мястото на "Света София", е построена по времето на царуването на Юстиниан, точно както казва Марнавич.

iv) Ръкописът на Величко Самуил доказва, че славянският произход на Одоацер е бил известен в Украйна до 1648 година.

v) От "Влесова книга" става ясно, че е имало славянски книги, написани на азбука, по-стара от кирилицата.

И така, Марнавич е реабилитиран. Няма основания за съмнение в автентичността на "Vita Justiniani" от Теофил Богомил, учител на Юстиниан.

Джеймс Брайс успя да убие самоличността на Юстиниан, но не и отвъд възможността за възкресение.

Що за човек, тогава, е бил Юстиниан?

В своята "Anecdota" Прокопий обвинява императора, че е водил войни, сякаш за да си достави удоволствие от носенето на болка и смърт. Строителните начинания са описани като разточителство на смахнат човек. Правните му реформи се представят

като систематично разрушаване на установените институции. Прокопий е нечестен, но пък последователен. Стига до там да предположи, че бащата на Юстиниан не е бил смъртен мъж, а самият Сатана, един постулат, който пояснява и всичко останало.

Брайс не е вярвал в дяволи. Но като скъсва връзката на Юстиниан с истинската му етническата принадлежност, Брайс убива неговата самоличност и прави така, че мъдрите решения изглеждат като поредица от неразумни хрумвания. Приемането на славянския произход на Юстиниан позволява да се разберат реформите, предприети от неговото правителство.

Двеста години преди Юстиниан да се качи на трона Рим изпада до положение на провинциален град. Новата столица е градът на Константин на Тракийския Босфор. Атина обаче продължава да е центърът на интелигенцията в държавата и затова е представлявал латентна заплаха за имперското правителство. При наличието на готско царство в Италия и вандалско в северна Африка, паралелен център в Атина е бил неприемлив. Юстиниан е решил, че духовният живот в империята трябва да се ръководи само от столицата. Съобразно с това, през 529 г. училищата в Атина биват затворени.

През същата година 529 Юстиниан свиква комисия да систематизира и реформира съществуващото законодателство. Да, думата "реформира" не се споменава. Но от комисията се е очаквало да премахне противоречията и остарелите закони. Какви са били тези закони, отживели времето си? В по-голямата си част това са законите, които са влезли в сила преди центърът на тежестта на империята да се измести към славянска Европа. След въведените реформи римското *Patria Potestas* е съкратено.

(* *PATRIA POTESTAS* (лат. власт на бащата) – в римското семейно право това е властта, която се е полагала на главата на семейството над децата му и по-отдалечените му потомци по мъжка линия, без оглед на тяхната възраст. Главата на семейството е имал права и над онези, които са станали част от рода му чрез осиновяване. – б.пр.)

Освобождаването на роби е улеснено. Юстиниан премахва така наречения *Latin liberty*, междинно положение между роб и свободен човек. С това след освобождаването си робът става пълноправен гражданин. *Institutions*, I, 3 През 541 година Юстиниан прекратява назначаването на консули, една характерна римска служба. Разбираемо е, че всичко изброено е било особено смущаващо за консервативните елементи в столицата. От тях са започнали заговорите, чието най-опасно проявление е въстанието "Ника".

Бунтът е потушен. Новите закони са обнародвани през 533 година. Юстиниан е трябвало да реши кой да ги прилага. Естествено опиталите *coup d'etat* държавен преврат – б.пр. и техните приятели не са били вариант. Трябвали са нови лица. А Прокопий и тези като него са недоволствали. "Даже хора от най-низш или съвсем неясен произход имаха пълната свобода", оплаква се Прокопий, "не само да се явяват пред тиранина по този начин Прокопий назовава императора – б.авт., но и да разговарят с него и да поддържат тайни връзки с него." 133

Римското потекло и елинистичното образование вече не са били решаващи фактори. Юстиниан е разпоредил, че за да може някой да заеме висок пост в управлението, трябва да принадлежи към християнската църква! Той не само е строил мостове, пътища, водоеми и отбранителни съоръжения. Той е построил и църквата "Света София" в Цариград Константинопол, която е послужила за модел на архитектите в провинциите. По негова заповед многобройни църкви изникват навсякъде в Източна Европа, Сирия и Мала Азия. Тези църкви са били отворени за всички граждани. На много от съборите хуните, готите, сирийците и арменците са превъзхождали по бройка италиотите и гърците. Членове на тези "варварски" народи са назначавани на високи държавни постове и като командири на имперските армии, стига да са християни, на които имперската власт е можела да разчита.

Вътрешната политика на Юстиниан е била политика на баланс на силите между многобройните народности, които са съставлявали огромната му държава. Затова и

често е забранявал на генералите си да атакуват една или друга от "варварските" общности по границите на империята. Тези общности "бяха необходими на римляните като евентуални съюзници срещу готите или срещу някой друг враг" 134 .

Възкресена, самоличността на Юстиниан обяснява неговата политика. Управда, синът на Исток, много добре е знаел какво прави.
Джеймс Брайс несъмнено също е знаел какво прави.